2025. tavasz • A Budafoki Dohnányi Zenekar időszaki magazinja

HANGOLÓ

A zenében nem kellene határokat húzni

Beszélgetés
Matteo Castelli karmesterrel

Puccini

Le donne di Giacomo

Borzasztóan maximalista vagyok

Márfi Eszter fuvolaművész – az Évad Művésze

A jövő hangjai

Orff: Carmina Burana
A jövő most kezdődik

BUDAFOKI DOHNÁNYI ZENEKAR

Könyvről Könyvre –
Olvasónapló és öröknaptár

Nap mint nap új kihívások,
könyves inspirációk
várnak

Libri
Könyvesboltok

Nyitány

Kedves Olvasónk!

Tél vége felé már nagyon nyűgös szoktam lenni. Elegem van a kabát-sapka-sál szentháromságból, rettenetesen utálok sötétben felkelni és – a legfontosabb – hiányoznak odakintről a színek. Még mindig vallom, hogy szeretek ezen az égövön élni és megtapasztalni mind a négy évszakot, hurráoptimizmussal hirdetem, hogy mindenben meg lehet látni a szépet, de azért február végére már az én türelmem is fogytán van… Mégis valahányszor, ha a télre, a sötétségre és a hidegre gondolok, kivilágított épületek, szépen felöltözött, moziba/színházba/koncertre igyekvő embereket látok magam előtt. Úgy sejtem, előtte duzzogva néztek ki az ablakon, nem volt kedvük elindulni, de ahogy közelednek a szépen kivilágított hangversenyterem felé, elkapja őket a kellemes izgalom, a várakozás és már nem baj, hogy kint sötét van és esik az eső. Belépnek egy olyan világba, ahol mindez nem számít, mert ott a színpad, a zenekar, a mű és a varázslat, amiért odamentek. Kilépni a mostból, a valóságból, és elmerülni Mozart, Puccini, Bach világában vagy bóklászni a kortárs művek merész forgatagában.

A Budafoki Dohnányi Zenekart nem lehet azzal vádolni, hogy nem veszi ki a részét a varázslatból, igazán mindent elkövetünk, hogy mindenki találjon magának valami hallgatni- és néznivalót. Az opera szerelmeseinek szeretettel ajánlom a Bel Canto Symphony koncertet, illetve annak karmesterével, Matteo Castellivel készült beszélgetést, amelyet pár oldallal arrébb olvashatnak. Stravinsky rajongóinak pedig több jó hírrel is szolgálhatok: május 23-i, izgalmas koncertünkhöz kapcsolódva olvashatnak néhány kevésbé ismert érdekességet a szerzőről A zene forradalmára című írásunkban, illetve az előadás koreográfusával, Fitos Dezsővel is készült egy tartalmas beszélgetés. Lapozzanak, olvassanak, hallgassanak minket! A tavasz meg előbb-utóbb úgyis eljön…

Szalai Eszter M.
főszerkesztő

Impresszum

Főszerkesztő:
Szalai Eszter M.

Felelős szerkesztő:
Ortutay Réka

Szerkesztőség:
Borbély Linda
Galambos Evelin
Kiss Barbara
Ortutay Romola
Petró Margit
Viant Katalin

Tördelés:
Kalán Erika
Címlapfotó:
Vancsó Zoltán

Nyomda:
Grafit Pencil
Nyomda Kft.

Megjelenik:
4.000 példányban

Lapzárta:
2025. február 26.

A zenekar fenntartója:
Budafok-Tétény
Budapest XXII. kerület
Önkormányzata

A Budafoki Dohnányi
Zenekar programjainak
támogatója:

Kulturális és Innovációs Minisztérium

Tartalom

A jövő hangjai – Vissza a gyökerekhez 4
Carl Orff: Carmina Burana

Puccini 6
Le donne di Giacomo

A vezénylés nagyrészt pszichológia 10
Beszélgetés Martin Sieghartt al

Generációk járják a táncot 12
Fitos Dezső Társulat

A zenében nem kellene határokat húzni 16
Matteo Castelli karmester

Nincs egyik a másik nélkül 18
A költészet világnapjára

A zene önmagában költészet? 22
Ők mondták

Lysistrate, avagy a Békekötés művészete 24

Borzasztóan maximalista vagyok 26
Márfi Eszter fuvolaművész

Mit adtak nekünk a rómaiak utódai? 29
Avagy az olasz opera és az olasz konyha kapcsolata

Igor Stravinsky – A zene forradalmára 33

BDZ à la cARTe kamaraegyüttes 36
Beszélgetés a zenekar tagjaival

Barangolás az idővonalon 40
Elmélkedések az időről

Koncertnaptár 44

Kalendárium 46

BUDAFOKI DOHNÁNYI ZENEKAR

HANGOK *a múltból*

2025. március 27, csütörtök 19:30 | Zeneakadémia

Budafoki Dohnányi Zenekar

Vezényel: **Martin Sieghart**

Mester Dávid: Hangok a múltból
Bach-Stokowski: Chaconne
Bruckner: VI. szimfónia

Kulturális és Innovációs Minisztérium

Nemzeti Kulturális Támogatáskezelő

A jövő hangjai – Vissza a gyökerekhez

Ez a történet 40 éve, még 1986-ban kezdődött, amikor a fiatal, energikus karmester, Hollerung Gábor gondolt egy merészet: mi lenne, ha összegyűjtené a középiskolásokat, megtanítana nekik egy oratóriumot, majd együtt színpadra állnának? Az ötlet mögött az a meggyőződése állt, hogy az éneklés alapvető emberi szükséglet, a mentális egészség elengedhetetlen feltétele, és ha egy fiatal megéli a közös zenélés élményét, az egész életére hatással lesz.

Szöveg: Szalai Eszter M.

És mi történt? Az ötlete bejött.

Az első nagy siker után a kezdeményezés évről évre folytatódott. Olyan művek szólaltak meg a Középiskolások Egyesített Kórusa által, mint Purcell A tündérkirálynője, Händel Dettingeni Te Deuma, Dvořák Stabat Matere vagy Haydn Teremtése. S amikor a középiskolás tanárok már nem tudtak részt vállalni a felkészülésben, a fiatalok – önként és szó szerint dalolva – jártak próbálni minden szombaton, vettek részt a kórustáborban és álltak ki előbb a Zeneakadémia, később pedig a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem színpadára énekelni. Annyira fontossá vált számukra az éneklés, hogy felnőttként sem akarták abbahagyni. Idővel vidéki kórusok is csatlakoztak a mozgalomhoz, és a fókusz a középiskolásokról fokozatosan áttolódott a felnőttekre. 2006-tól már Énekel az Ország lett a projekt neve, hatalmas apparátussal.

De mi van a mai diákokkal?

Nos, épp ezt a kérdést tette fel Bánhidi Brigitta is, aki a kezdetektől énekel Gábor kórusaiban, egyébként executive coach, amikor 2023 májusában elvitte az egyik lányát az Énekel az Ország tatai táborába. „Azt láttam, hogy alig vannak fiatalok. Hiába van tele a terem fantasztikus énekesekkel, az én lányom nagyítóval kereste a korosztályát. Akkor jött a gondolat: miért ne indíthatnánk el újra a középiskolások kórusát?” – meséli.

Egy gyors beszélgetés Hollerung Gáborral elég volt ahhoz, hogy elinduljon a szervezkedés: 2024-ben nyílt napot tartottak az érdeklődők számára, hogy Händel Izrael Egyiptomban próbái során belekóstolhassanak a közös munka élményébe. Ezután rengeteg levélváltás és egyeztetés következett középiskolai énekkarok karnagyaival, és megszületett a **Voices of the Future – A jövő hangjai**. Az új projekt visszatért az eredeti koncepcióhoz: a diákok nagy része saját kórusában tanulja meg a művet, a központi próbák pedig azoknak szólnak, akik nem járnak rendszeresen énekkarba vagy még több szabadidejüket akarják énekléssel tölteni. A koncert időpontja március végére került, hogy ne ütközzön az érettségi előtti hajrával, és így végzős középiskolások is bátran jöhessenek.

Hogy sikerült-e bevonzani a fiatalokat?

Nos, első körben több, mint 400 középiskolás jelentkezett, és ez a szám azóta is nő.

Mi jön most?

2025. március 30-án a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben Carl Orff Carmina Buranáját fogja énekelni több, mint 400 középiskolás, a Budafoki Dohnányi Zenekar kíséretével – pont, mint 40 évvel ezelőtt. A darab nem könnyű, de a diákok elképesztő lelkesedéssel készülnek, január eleje óta kéthetente a fél szombatjukat ezzel töltik – és ha már idáig eljutottunk, abban biztosak lehetünk, hogy egy életre szóló élményben lesz részük.

Persze egy ekkora projekt nem szervezi meg önmagát. A projekt motorjai hisznek az élmény személyiségformáló erejében, ezért azon ügyködnek, hogy minél több fiatal tudjon részt venni benne. A diákoktól semmilyen pénzügyi hozzájárulást nem kérnek, pedig a projekt költségei jelentősek, ezért nagyon örülnek bármilyen támogatásnak, jöjjön az akár alapítványtól, akár profitorientált szervezettől. A lényeg végül is csak az, hogy ezek a lelkes fiatalok néhány hét múlva kiállnak a Müpa színpadára, meglátják magukkal szemben a teltházas közönséget, majd kinyitják a kottát, és amikor megszólal az első akkord, akkor rájönnek, hogy valami igazán nagy dolognak a részesei. Talán ők lesznek azok is, akik egyszer továbbadják ezt az élményt a következő generációnak.

A jövő hangjai itt vannak – és énekelnek.

Közönségünk március 30-án 19:30 órakor a Müpában hallhatja „A jövő hangjai” koncertünket, ahol Carl Orff: Carmina Burana című oratóriuma csendül fel. ■

Puccini – Le donne di Giacomo

A Hangoló magazin megjelenésének napján, március 8-án, a nemzetközi nőnapon kerül a Müpa színpadára a Budafoki Dohnányi Zenekar és a Müpa együttműködésében a Puccini szerelmeiről szóló zenés játék. A darabról az alkotókkal beszélgettünk.

Szöveg: Kiss Barbara

Garajszki Margit rendező

Az alkotási folyamat mind a négy tagja hölgy. Befolyásolja-e ez a rendezői koncepciót?
Alkotótársaimmal régebbről ismerjük egymást, figyelemmel követjük egymás munkáját, sőt dolgoztunk is már együtt, ami nagyban segíti a mostani közös munkánkat. A rendezői koncepciót a mi nemi hovatartozásunk nem befolyásolja, hiszen figyelmünk fő fókuszában maga Puccini, az operái és operáinak nőalakjai állnak.

Milyennek szeretné Ön láttatni Puccini alakját? Mit kíván belőle hangsúlyozni a rendezéssel? A zeneszerzőt? A férfit? A bohémet?
A rendezésemben nem annyira a magánember, mint az alkotóember Puccinivel szeretnék foglalkozni, aki akkor volt igazán elégedett, ha dolgozhatott. Szeretném megmutatni a zeneszerzőt, aki – szinte még kamaszként, mikor járműre nem volt pénze – 28 kilométert tett meg gyalog egy diáktársával, hogy Pisában megnézhesse Verdi Aidáját, s akit már akkor véglegesen rabul ejtett a színpad varázsa. Ahogy maga is megjegyezte: innentől kezdve nem tudott másban gondolkodni, mint színpadban. Azt az alkotót szeretném megmutatni, aki rendkívüli műgonddal dolgozott a művein és a karakterein. Sokszor még a szövegkönyv elfogadása után is folytatta az egyes jelenetek, jellemrajzok, szituációk átdolgozását, egészen addig, amíg nem sikerült teljesen azonosulnia a szereplőivel. Ha ez a beleélés nem jött létre, elvetette a témát vagy a szövegkönyv már kidolgozott részeit. Ha viszont sikerült az azonosulás, akkor még a végleges szövegkönyv elkészülte előtt megszülettek benne a megfelelő zenei hangzatok, témák, melódiák.

Fotó: Csibi Szilvi

A felvonuló Puccini-hősnők között van-e személyes kedvence, és ha igen, miért éppen ő az?
Puccini maga mondta: „Szenvedélyesen vadászom librettókra, vadkacsákra és nőkre.”. A nőalakok, az érzelmek, örömök, fájdalmak, szenvedélyek kifejezése áll zeneszerzői érdeklődésének központjában. A nőalakjai egyediek és izgalmasak, nehezen tudnék választani egyetlen személyes kedvencet, hisz mindegyiknek megvan a maga egyedi jelleme, hangja, szerepe, ami főként az egyes művek kontextusában értelmezhető. A rendezés szempontjából rendkívül izgalmasnak találom, hogy Puccini mennyire személyes viszonyt ápolt a női szereplőivel. Annak kapcsán, hogy Massenet már korábban megzenésítette Manont, Puccini megjegyezte: „Ilyen csapodár kis teremtés több muzsikust is boldogá tehet!”. Többször „derék kislánynak” nevezte Manont. Amikor Puccini közölte Leoncavallóval, hogy a Bohéméleten dolgozik, a pályatárs kérte, álljon el a tervétől, Puccini azonban közölte, hogy „beleszeretett” Mimibe.

Turcsányi Ildikó dramaturg, ötletgazda

Hogyan, honnan jött az előadás ötlete?
Épp azon tűnődtem, hogy a következő évadban a BDZ milyen szcenikus produkcióval örvendeztethetné meg a közönséget, amikor egy cikket dobott elém az egyik közösségi oldal Puccini viharos magánéletéről. Imádon Puccini operáit, egészen megfoghatatlan – szinte fizikai – erővel hat rám a zenéje, ezért azonnal elolvastam, mit írnak róla. Mindig rettentő izgalmas felfedezni, hogy milyen ember lehetett egy-egy nagy „mester”, zenetörténeti jelentőségű alkotóművész: mi volt a kedvenc étele, hogyan szeretett, hol lakott, mikor dolgozott, kik voltak a barátai, milyen kutyája volt….

Azonnal megrendeltem minden, antikváriumban fellelhető életrajzi könyvet, levélgyűjteményt. Cikkeket, tanulmányokat, kordokumentumokat vadásztam, hogy kicsit közelebbről „megismerkedjünk”. A véletlen úgy hozta, hogy épp ekkor folytak a Veszedelmes viszonyok próbái, Adorjáni Bálint főszereplésével. Egy percig sem kellett keresgélni, hogy ki lenne Giacomo tökéletes megszemélyesítője.

(Az pedig már tényleg csak utólag jutott eszünkbe, hogy Puccini halálának 100. évfordulója 2024. novemberében volt, így ilyen aktualitása is van ennek a produkciónak.)

Az előadás minden alkotója hölgy, ez a véletlen műve?
Pucciniről lévén szó – nyilvánvalóan nem véletlen. Ahogy a cím is sugallja: a mi Giacomónk művészetében és életében különlegesen fontos szerep jutott a hölgyeknek. Gyakorlatilag valamennyi operájának kulcsszereplője nő.

Állandó alkotótársaink Árva Nóra, díszlet- és jelmeztervező és Albert Réka Lilla koreográfus. Velük együtt gondolkoztam a rendező személyén. Végül azt mondtuk: „vállaljuk be”, legyen ez most egy női csapatmunka. Mondhatni, a mi női hommage-unk a nagy olasz mester előtt. Ezért megkerestük az ötlettel Garajszki Margitot, aki Szlovákiában végzett rendező-dramaturg, egyébként a magyar mellett szlovák és cseh nyelven is ír és rendez.

Fotó: Csibi Szilvi

Fontos volt nekem, hogy olyan emberekkel dolgozhassak, akikkel baráti-bizalmi viszonyt ápolok, akikkel egy nyelvet beszélünk, hiszen egy ilyen alkotó folyamat mindig egyfajta önfeltárással is jár.

Mi a darab cselekménye?
Van egy meglehetősen egyszerű kerettörténet: Giacomohoz egy viharos éjszakán menedékért bekopog egy különös, ismeretlen nő, Donna (Menczel Andrea). Tulajdonképen ennek az egyetlen átbeszélgetett éjszakának a történetét látjuk: álomszerű, néhol egyenesen szürreális képekben idézi meg Giacomo az életmű legfontosabb nőialakjait, miközben a két szereplő közötti kapcsolat a szemünk előtt bomlik ki.

Az operarészleteket úgy állítottuk össze Hollerung Gáborral közösen, hogy a lehető legtöbb zenei karaktert mutathassuk meg, az egészen intim pillanatoktól a játékos, frivol jeleneteken át a megrázó tragédiáig, hogy a darab végén eljussunk a monumentális megdicsőüléshez.

Annyit elárulhatok, hogy a legnagyobb áriák és duettek közül több is megszólal majd az Operaház fantasztikus művészeinek előadásában.

Kimondható-e, hogy az est vállaltan női szemszögből ábrázolja a zeneszerzői életművet?
Ezt így nem jelenteném ki. Elsősorban azzal a szándékkal készül a produkció, hogy Puccini csodálatosan bonyolult, néhol ellentmondásos alkotói személyiségét mutassuk meg. Ugyanakkor Donna figuráján keresztül mégiscsak egyfajta női szemszögből reagálunk az operahősnők jellemére, tetteire.

Árva Nóra, díszlet- és jelmeztervező

Most, amikor az interjú készül, még a tervezési folyamatban vagyunk, és anélkül, hogy titkokat fecsegnénk ki, van-e a díszlet- és jelmezterveinek egy vezető színe, ami majd az előadáshoz köthető? Ha igen, miért éppen az?
Mivel itt nem egy konkrét operáról van szó, így a jelmezek esetében nem beszélhetünk egységes színvilágról. Inkább a jelmez-stílus irányvonalát tudom megfogalmazni. A darabban Puccini által nyerünk betekintést az egyes operák világába, ezért igyekszem úgy megfogalmazni a karaktereket, ahogyan ő maga is láthatta azokat. Egyfajta – jó értelemben vett – klasszikus stílust szeretnék megmutatni, mondhatni dokumentarista módon az ősbemutatók stílusából merítek.

Fotó: Csibi Szilvi

Melyik az az érzelem, amit ezen az estén az általad tervezett látványvilággal a központba akar állítani? A Puccini-életmű rendkívül szenvedélyes, sok érzelmet felvonultat, a zenét a nézők jól ismerik. De a színpadi látvány egyedi és újszerű lesz számukra. Mi az, amit a koncepcióval erősíteni szeretne?
A darab jellegéből, szerkezetéből adódóan most nem lehet egyetlen meghatározó érzelemre és egy konkrét cselekményre felépíteni a díszletet. Ezért kicsit elvontabb, absztrakt, nagyvonalú térhasználatra törekedtem. Emellett a Müpa hangversenytermében mindig fontos szem előtt tartani, hogy ez nem egy hagyományos színházi tér. Ide mindig úgy kell tervezni, hogy a díszlet illeszkedjen a környezetbe. Ennek értelmében a darabhoz készített díszlet domináns motívumai a régi kottapapírok, amelyeken megszülettek ezek az operák, ahonnan most kilépnek elénk a karakterek. Tulajdonképpen egy hatalmas, nyitott partitúrában látjuk a két szereplőt és az operahősöket.

Ezzel is azt az üzenetet sugalljuk, hogy Puccini számára az operái a létezés terét jelentették és hősnőihez valóságos érzelmek fűzték.

A hagyományos operai tervezéseihez képest mennyiben jelent újszerűt és kihívást, hogy itt nem egy egészben elhangzó/látható operai cselekmény kerül színpadra, hanem mindenből egy részlet, egy villanás? Hogyan sikerül majd egységet komponálni?
Nagyon izgalmas az a folyamat, amelynek során a hagyományos, kész operákhoz képest csak az életmű egyes pillanatait emeljük ki és próbáljuk összefűzni. Ritka az ilyen lehetőség egy alkotó életében, amikor egymással párhuzamosan bontakozik ki a szöveg, a zenei dramaturgia, a mozgás és a tér. Kölcsönösen reflektálunk, hatunk egymásra, szinte egyszerre születik meg minden.

Albert Réka Lilla, koreográfus

Puccini életműve alapvetően operai jellegű, tudomásom szerint balettzenét nem is komponált. Hogyan fog a tánc megjelenni az előadáson? Mely részletekre komponál koreográfiát?
Táncot valójában bármilyen zenére lehet koreográfálni, nem kell, hogy kifejezetten erre a célra szánjanak egy zeneművet. Ugyanakkor, hogy a tánc indokolt is legyen a színpadon, egy alkalmazott koreográfiának szorosan együtt kell működnie a darab, és azon belül a jelenetek dramaturgiai ívével, akárcsak a koreográfusnak a rendezővel. Egy zenével átszőtt prózai darabban a táncos megjelenések azt szolgálják, hogy az atmoszférát növeljék, a látványt gazdagítsák, a szereplő karaktereket megtámogassák, a történetet kontúrozzák és színesítsék, egyszóval egy komplexebb összművészeti élményt nyújtsanak a nézőknek. Én magam legalábbis ebből kiindulva szeretek alkotni, ez most sem lesz másként. Ilyen módon a Le Villi, a Bohémélet és a Turandot részletei is bővülnek egy, a lehetőségeinkhez mérten gazdagabb vizuális élménnyel, de olykor a zárt jelenetek is megkívánják, hogy a kimondhatatlant láthatóvá tegyük.

Fotó: Csibi Szilvi

Társulatával, az ARLtistic Dance Company-val rendkívül széles skálán mozog, ami a táncműfajokat illeti. Ezen az estén melyik vonal lesz meghatározó, inkább a klasszikus balett, vagy inkább a mozgásművészet modernebb oldaláról közelít?
Leginkább a modern tánc és a kortárs balett nyelvezete alkalmas arra, hogy az opera műfajával karöltve mélyebb jelentéstartalmakat is képesek legyünk közvetíteni. Önmagában a modern táncnak rengeteg válfaja van, és ahány koreográfus, annyiféle mozgáskészlet létezik, mégis minden formájában alkalmas arra, hogy a jó arányokat használva – és az esztétikai szempontokat is szem előtt tartva – olyan mélységekbe nyerjünk betekintést, ahol szinte nem is értelemmel, hanem érzelemmel fogjuk fel a látottak lényegét. Az emberi test mozgása és a fizikai kontaktus a világ egyik legtermészetesebb dolga, egészséges esetben mindenki tud vele azonosulni, így eszközkészletét is könnyen dekódolja az is, aki nem feltétlenül ápol szoros viszonyt a táncszínházzal. Kis nyitottsággal a tánc ezen formája – természetesen a megfelelő előadókkal – tökéletesen alkalmas arra, hogy akár az érzékenyebb lelki folyamatok energiája is elérjen minden nézőt..

Véleménye szerint mi az, ami a Puccini-életműről (vagy az ebből készült darabból, amit március 8-án este láthatunk) sem zenével, sem énekkel, hanem kizárólag a tánc nyelvén mondható el?
Nem igazán választható el a tánc a zenétől. Persze, hiszem, hogy a csendnek ereje van, és akár még a természet hangjaira is lehet – nagyon is feltöltő élményként – táncolni, de ez esetben ezt nem tartom relevánsnak.

Puccini egy roppant gazdag lelkivilágú, színes egyéniség volt, akinek élete olyan széles skálán mozgó, benyomásoktól és ihlető pillanatoktól hemzsegő forgatag volt, hogy szinte filmként láttam minden képkockáját, amíg elmerültem az élettörténetében. Sok olyan momentumot vagy kapcsolati ívet lehetne kiragadni, ami alkotóként megihletne. Nem kizárt, hogy egy majdani önálló, táncszínházi darabom szintén neki fog emléket állítani. Ugyanakkor ebben a darabban egy olyan összművészeti előadást álmodtunk meg, ahol a színművészet, az ének, a zene és a tánc is, mind egyenrangú félként, hol egyikre, hol másikra helyezve nagyobb hangsúlyt, de mind azt szolgálja, hogy a nézők egészében élvezhessék egy zenetörténelmi bálvány eme nagyon is emberi megközelítését.

■

A vezénylés nagyrészt pszichológia

Martin Siegharttal nem könnyű időpontot egyeztetni még egy félórás beszélgetéshez sem. Ha nem próbál, akkor vezényel, ha nem vezényel, akkor tanít, és ha egyiket sem csinálja, akkor leül és ír egy könyvet. Bár már elmúlt hetven, a lendülete töretlen, és szívvel-lélekkel adja át a tudását és a tapasztalatait.

Szöveg: Szalai Eszter M.

Mivel 2025 elején ültünk le beszélgetni, muszáj azzal kezdenem, hogy megkérdezem: mik a tervei 2025-re?
Boldog vagyok, hogy azt felelhetem, tele vagyok felkéréssel. Nemrég értem haza egy újévi koncertturnéról, Ausztriából és hamarosan indulok egy kéthetes karmester-mesterkurzust tartani Csehországba. Ezt eredetileg csak egyhetesre terveztük, de annyian jelentkeztek, hogy a szervezők megkérdezték, tudnék-e maradni még egy hetet. Utána irány Bécs és a Wiener Kammerorchester, majd Budapest a Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekarral. Az én koromban ez már több, mint elég.

Igen, ilyen az utazó karmesterek élete. Hogyan tud ilyen gyorsan váltani két tevékenység, két zenekar között?
Általában könnyen váltok és nagyon jól érzem magam, remek tapasztalataim vannak. Viszont vannak frusztráló helyzetek is. Előfordul, hogy azt látom, a zenekart nem annyira érdekli a produkció, akkor ezt a helyzetet kell kezelni. Szerencsére ez a ritkább, és amúgy azt érzékelem, hogy a zenekarok mentalitása sokat javult az elmúlt húsz-harminc évben.

Nahát, ez érdekes… Már közel öt évtizede van a pályán, mik a tapasztalatai, tényleg változnak a zenekarok, a zenészek?
Nagyon is sokat. Húsz évvel ezelőtt minden zenekarnak, zenekari tagnak biztos jövője volt. Manapság viszont – politikai és gazdasági okokól – semmi sem biztos, bármikor azt mondhatják egy zenekarra, hogy már nincsen rá szükség, tehát a muzsikusok mindig mindent beleadnak, hogy biztosítva lássák a helyüket és ezáltal a jövőjüket.

Úgy érti, hogy ez a bizonytalanság jót tesz a zenének?
A zenének, a muzikalitásnak nagyon nem tesz jót, a fegyelemnek viszont igen. A zenész tudja, hogy száz százalékosan kell teljesítenie a próbán és a koncerten is, mert ez az egyetlen esélye a túlélésre. Ez nem fest túl rózsás jövőképet, de így van ez Magyarországon, Ausztriában, Szlovákiában, Franciaországban és Németországban is. Ez ellen nem tehetünk semmit. Bele kell adnunk mindent, én pedig büszke vagyok arra, hogy 73 évesen ennyi meghívást kapok és részese lehetek a zenéért folytatott küzdelemnek.

Az imént említette a fegyelmet. Van különbség a munkamorálban kamarazenekar és nagyobb együttes között?
Igen, abszolút tapintható a különbség. A kamarazenekarok kisebb formációk, jobban felszínre kerülnek az egyéni sajátosságok, de a felelősségvállalás is érezhetőbb, itt nincs gond a fegyelemmel. Öt évig voltam a Stuttgarti Kamarazenekar vezetője, tudom, mit beszélek. A nagyobb együtteseknél más volt régen a hozzáállás, de mostanában – ahogy az előbb is említettem – ez változik, bármit kérek, maximális reakciót kapok, hiszen minden koncertnek tökéletesnek kell lennie, nem lehet lazítani. Most így dolgozik mindenki, aztán majd meglátjuk, mit hoz a jövő.

Ön a Bécsi Szimfonikus Zenekar első csellistájaként hangszeres művészként is sokáig aktív volt. Rajtakapja magát esetleg túlzott empátián a csellószólam irányában? A viccet félretéve, mennyit tesz hozzá egy ilyen szakmai tapasztalat a vezényléshez?
Nagyon sokat, de nem csak a csellóról vagy a vonósokról kell tudnom sok mindent, hanem a többi hangszerről is. Nem lehet mindig a zongora mellől vezényelni, ismerni kell minden hangszer lehetőségeit és határait, hogy mit kérhetek tőle és hányszor mondhatom neki azt, hogy na még egyszer… Ez persze nem ugyanaz, mintha profin játszanék minden hangszeren, de azért sokat tudok róluk. A vezénylés nagyrészt pszichológia. Rá kell vennem őket, hogy úgy játszszanak, ahogy én szeretném, de ehhez nagyon mélyen kell ismernem őket. Ugyanez a helyzet az énekléssel. A feleségem énekművész, szoprán, és régen, amikor együtt koncerteztünk, előfordult, hogy kértem tőle valamit, ő meg azt felelte, ez lehetetlen, felejtsd el. Kemény tanulás volt az is, de nagyon értékes tapasztalatokat szereztem.

Az Ön által vezényelt koncert összeállítása meglehetősen szokatlan, Bach, Bruckner és egy kortárs mű, Mester Dávid darabja. Mekkora része volt a program kialakításában?
Hollerung Gábor azzal keresett meg, hogy szeretné, ha Brucknert vezényelnék, de ne a népszerű szimfóniák közül válasszak, tehát ne a *IV.*, a *VII.* vagy a *VIII.* szimfóniát vezényeljem. Olyan kell, ami Bruckner életében fontos helyet foglal el. Számomra mindig is az *V.* és a *VI.* volt a két legfontosabb szimfónia, hiába nem ezek a legnépszerűbbek.

Mi lehet az oka, hogy ez a két szimfónia nem tett szert akkora népszerűségre?
Szerintem az, hogy ebben a két szimfóniában, az *V.*-ben és a *VI.*-ban Bruckner lemeztelenítette a lelkét és megnyitotta a szívét. Ha írnánk egy könyvet Brucknerről, a lelkéről, az őt marcangoló kételyekről, az a könyv tulajdonképpen a *VI. szimfónia* lenne. Beleírta a vallással, Istennel, a szexualitással kapcsolatos problémáit, a tépelődést, hogy ő vajon elég jó-e. Néha úgy érezte, igen, máskor azt, hogy nem. Nagyon félénk és szerény volt, ha valaki azt mondta neki, változtatnia kellene valamin, azonnal rávágta, hogy persze, már csinálom is. Pedig Bruckner igazi zseni volt, és ahhoz, hogy megértsük az életét, a problémáit, a *VI. szimfónia* a legjobb választás. Nem tudom, a koncerten lesz-e lehetőségem magyarázni egy kicsit, hogy Bruckner miért írta ezt vagy azt… Én nagyon sokszor, sok zenekarral vezényeltem már Brucknert és most várom, hogy Budapesten is megtehessem.

Vajon egy olyan valaki, aki nem ismeri Bruckner életét, ő is kihallja a zenéből mindezt a vívódást?
Én azt gondolom, hogy ha nem is tud beazonosítani minden elemet – mert nyilván nem tud, nem fog a homlokára csapni egy motívumnál, hogy „igen, épp most kételkedik a saját képességeiben” –, de a vívódást, a hangulatváltozásokat, a tépelődést ki lehet érezni a szimfóniából. Bruckner zsenialitása egészen biztosan átjön, persze máshogyan, mint Richard Straussé. Strauss mindig ereje teljében van, a zenéjéből ez egyértelműen kiderül, Brucknernél a kételkedésé a főszerep. Ott van például a *VIII. szimfónia Adagió*ja. Amikor megírta, valaki azt mondta neki, hogy azt úgy, abban a formában lehetetlen eljátszani, erre ő összeomlott és átírta. A második változat sokkal könnyebb, közönségbarátabb volt, a tömeg ezt akarta hallani. Az eredeti sokkal mélyebb, őszintébb, de azt Bruckner csak egyetlenegyszer vezényelte életében. Bonyolultabb, nehezebb is, több próbát igényel. Persze a második változat is szép, de sekélyesebb. Bruckner azt akarta, hogy a közönség szeresse, ezért átírta.

Ezek után már nagyon kíváncsi vagyok a *VI. szimfóniára*. Először fogja vezényelni a Budafoki Dohnányi Zenekart?
Igen. Nagyon meglepődtem, amikor megkaptam Hollerung Gábor levelét, amelyben felkért erre a koncertre. Még nem ismerem az együttest, de biztos vagyok benne, hogy remek zenekar, Magyarországon csak jó zenekarok vannak. Nagyon várom a próbákat és a koncertet.

Közönségünk március 27-én 19:30 órakor a Zeneakadémián találkozhat Martin Sieghart karmesterrel, ahol Dohnányi-bérletes koncertünk keretein belül felcsendül Mester Dávid: Hangok a múltból, Bach-Stokowski: Chaconne és Bruckner VI. szimfóniája.

■

Generációk járják a táncot

A Fitos Dezső Társulat három éve a negyedik magyarországi hivatásos néptáncegyüttes. Az együttesalapító táncművész, koreográfus, pedagógus, hihetetlen energiával alkot, a táncolni szeretők százait, ezreit tanítja minden korosztályban. Folyton keres, kutat, mindig szeret újat alkotni. Feleségével, Kocsis Enikővel közösen, egymást kiegészítve irányítják az együtteseikben zajló sokrétű munkát. Hivatásának tekinti a hagyományőrzést, a népzene- és néptáncgyűjtést. **Fitos Dezső**vel beszélgetünk a zenekarunkkal közös koncertről, a néphagyományról, a zenéről, a táncház helyzetéről és a társulat terveiről.

Szöveg: Petró Margit

A Fonó Zeneházban találkozunk, ahol – hivatásossá válásakor – otthonra talált a Fitos Dezső Társulat. Különböző korú fiatalok jönnek-mennek, ki próbáról, ki baráti találkozóra, egy kávéra, a táncteremben pedig kisgyermekek gyakorolnak. Fitos Dezsővel egy hátsó, de kényelmes helyiségben zavartalanul beszélgetünk, de csak fél órát, mert hamarosan kezdődik a táncpróba.

Mikor született meg a közös koncert gondolata?
Hollerung Gáborral hivatásos táncos koromban találkoztam a Honvéd Táncegyüttesben, amelynek akkor ő volt a művészeti vezetője. A közös produkciónk Bartók Zene húros hangszerekre, ütőkre és cselesztára című művére készült. Emlékszem, nagyon kemény munka volt. Mi már akkor jól megértettük egymást. Hasonló maximalizmus jellemez mindkettőnket, ezért tudtunk könnyen egymásra hangolódni. Ezen kívül még volt egy közös munkánk, Kodály: Felszállott a páva – változatok magyar népdalra című kompozíciójára. Szerintem mindez összeköt bennünket. Gábor legutóbb a nyáron látott minket Sátoraljaújhelyen, ott született meg a gondolat, hogy mi lenne, ha csinálnánk egy újabb közös koncertet.

A Fitos Dezső Társulat a te és Kocsis Enikő alkotótársad, feleséged vezetésével rendkívül sokirányú tevékenységet végez. Hogyan alakult ez?
Ha valamit tud az ember, azt tovább akarja adni, a sokból mindenkinek valami jót. A Társulat három éve hivatásossá vált, ezzel egy régi álom vált valóra. Több évtizedes együttesvezetői, tánctanítói feladatunk gyümölcse ez, hiszen már 1997-től vezetjük a győri Lippentő Táncegyüttest, ahol három korcsoportban heti kétszer foglalkozunk a gyerekekkel. Ezenkívül már évtizedek óta vezetjük a Szentendre Táncegyüttest is, ahol négy korcsoportban táncolnak az 5-6 évesektől egészen a felnőtt korosztályon át. Ez a két nagy bázisunk van a saját, hivatásos együttesünk mellett, akikkel rendszeresen dolgozunk. Két éve a Fonó Budai Zeneházban is indítottunk egy gyerekcsoportot Budapesten. Amikor hivatásosak lettünk, továbbra is fontos hangsúlyt kapott a szakmai feladataink között a tehetséggondozás. Tanítunk, koreografálunk, rendezünk és emellett havi szinten gyerektáncházakat tartunk, és bekapcsolódunk a felnőtt táncházak tanításaiba is itt a Fonóban. Azt gondolom, hogy bárkit meg lehet tanítani táncolni.

A néphagyomány milyen helyet foglal el a Társulat mindennapi életében?
A Társulat széles spektrumban dolgozik, ahol a néptánc a fő tevékenység. Ugyanakkor a hagyománytisztelet mellett az előadóművészeti

Fotó: Szentendrei Adrienn

társművészeti ágak bevonásával tágítjuk a határainkat, és bátran kísértletezünk. A báb-, színház-, és cirkuszművészetet a táncművészet más ágait, vagy éppen a klasszikus zenét is érzékenyen beépítjük a magyar folklórkincsbe, s ezáltal a néptáncból kiindulva izgalmas és eredeti fúziókat hozunk létre. Ezekkel a különleges, az alkotóelemek hitelességét megőrző, végeredményben egyedi alkotásokkal olyan közönségréteget is elérünk, és a néptánc számára elhivatottá teszünk, akiknek a magyar folklór korábban ismeretlen volt. Mindezt közösen hozzuk létre Enikővel. Hatalmas anyagból, gyűjtésekből próbáljuk elsajátítani a Kárpát-medence magyar- és nemzetiségi tánckultúráját, tánckincsét. Mi magunk is rengeteget gyűjtöttünk. Ebből több barátság is szövődött. Táncosként fontos, hogy tudjunk azonosulni a tánc stílusával, az idős emberek gondolkodását megérteni, hogy miért alakult így a tánc, és ki miért táncolja így. Fontos megismernünk a tánc formáját, és azt, hogy hogy épül be a mulatságba. Így kaphatunk teljes képet arról, hogy mi a tánc rendje.

Az autentikus, hiteles előadás szempontjából rendkívül szép feladat a gyűjtőmunka, s ez egy különleges küldetés számotokra. Részt vesztek a hagyomány ápolásában, továbbadásában. Jól látom, hogy a tevékenységetek legfőbb ismertetőjegye az emberhez való kötődés?
A mestereinkkel megpróbáltunk jóbarátságba kerülni. Nem feltétlenül csak a táncért mentünk hozzájuk. A gyűjtéseink fő célja az adatközlők megismerése, az életükhöz való kapcsolódás volt. Kezdetben nagyon sokat jártunk Gyimesbe, szinte havonta ott voltunk. Barátkozni mentünk, közben segítettünk szénát forgatni, este pedig együtt mulattunk. Úgymond háziak lettünk, bekerültünk a családokba, akik már vártak minket. Tudtuk, hol lesz lakodalom, keresztelő, vagy a mulatság. Összeállt egy baráti társaság, visszajártunk, próbáltunk beilleszkedni a faluközösségbe, s így a hagyományőrzést testközelben élhettük meg. A bálokban nem az volt, hogy „itt vannak a pestiek”, hanem „gyertek, fiúk, itt van a ti helyetek!”. Jó érzés, ha az ember úgy megy be a bálba, hogy helye van, s mondják, „most te jössz”. Ma is ahogy bírunk, megyünk. Érdekes, hogy a hagyományban sem mindegy, milyen dallamra mit táncolunk. Ebben a világban nagyon fontosak az emberi kapcsolatok. Segít felismerni, hogy ez nem csak egy partitúra, ez egy életérzés. A májusi koncerten is így lesz, megpróbáljuk kitalálni, hogy mi az, ami arra a zenére tökéletesen passzol. Hiszen a tánc zenére történik, jó zenére, jó tánc passzol.

Szerinted miért fontos az idősek bölcsességének az átélése?
Azt gondolom, ez a legfontosabb, hiszen az általunk ismert legidősebb mesterek évszázadok tudását hordozzák és adták tovább nekünk. A tudás öröklődik és megy tovább. Szerencsés helyzetben voltunk, hogy találkozhattunk ezzel az idős nemzedékkel, akik nem visszatanulói voltak, hanem még hiteles hordozói a hagyományos tánckultúrának. Náluk még funkcióban volt jelen a tánc, ezért is tudott magas szintre fejlődni és egyénre formálódni. Martin György ismert néptáncgyűjtő előttünk sok táncfilmet készített kutatásai során. Az ő nyomdokain mi is fontosnak tartjuk a máig élő kultúrát felkutatni,

Fotó: Lakatos János

A fotó a Nemzeti Táncszínház Alkotók klubja fotósorozat részeként készült.

melyből megismerhetjük az idős hagyományőrző mestereket, s amiből a mai napig inspirációt tudunk gyűjteni alkotásainkhoz. Olyan menynyiségű táncgyűjtés áll rendelkezésre, melynek feldolgozásához egy emberi élet is kevés.

A népművészeti hagyományőrző tevékenységen túl tánckoreográfiákat, színpadi mozgásművészeti produkciókat is készítetek. Zenekarunkkal a májusi „Földlegendák" című műsorban a közös szereplés is ebbe a körbe illeszkedik. Milyen műre fogtok táncolni és hogyan készültök erre?

A zenekarral Weiner Leó: Szvit, Szentpáli: Rapszódia, Bartók: Zene húros hangszerekre, ütőkre és cselesztára c. zeneműveinek elhangzó részleteire fogunk közösen dolgozni. Nem könnyű feladat, hisz emlékszem, mikor legutóbb Gáborral egy közös munkában együtt voltunk, és az egyik próbán megkérdezte tőlem: mit fütyülsz? Hát Bartókot, vágtam rá. Hú, de nagyképű duma, Bartókot fütyülni! Ezeket a zenéket most fogom rongyosra hallgatni addig, amíg bele nem megy a fejembe. S amit a zeneszerzők beleírtak a partitúrába, azt mi megpróbáljuk a tánc nyelvén megfogalmazni. Hamarosan belekezdünk a táncosokkal a közös munkába, mely nagy kihívás lesz mindannyiunk számára, egy izgalmas munka veszi kezdetét. Amit hallunk a hangfelvételen, az nem biztos, hogy a kottában úgy van. Nekünk pontosan kell tudni a hangsúlyokat. A mű minden pillanata cizellált, ami nagyon fontos. Hihetetlenül vibráló, energikus és nagyon gyorsan váltakozó. Bartók is a népzenéből táplálkozott, oda nyúlnak a gyökerei, abból kiindulva alkotott. Közkinccsé váltak a gyűjtései, feldolgozásai. Szerencsére nagyon sok műve népzenei ihletésű, amibe abszolút belehallható az eredeti. S most erre kell megoldást találni a táncban, hogy mindez összhangba kerüljön. Ez egy hatalmas kihívás, de ilyenek mindig kellenek. Élő klasszikus zenére táncolni nem mindenkinek adatik meg, és ez egy nagyon nehéz feladat, hogy összhangba kerüljön a tánc, táncos, a zene és a zenész. Reméljük, ezekhez a zenékhez egy izgalmas képi világot sikerül megálmodnunk.

Mit tartasz jó zenének?

Amire nekem beindul a vérkeringésem. Gyakorlatilag amire a koreográfusnak, alkotónak beindul a képzelete, az jó zene. Amire azt mondom, hogy érzem és tudom a mozdulatot és látom a táncot, az a jó zene.

Van olyan zene, amire nagyon nehezen tudok alkotni, mert nekem nem testhezálló, de attól az még jó zene lehet. Sok zenésszel dolgozunk együtt, például ifj. Csoóri Sándor zeneszerző, zenei szerkesztő, akinek a nevéhez több előadásunk zenei anyaga fűződik. Paár Julcsi is alkalmazott zeneszerzője a társulatnak. Legutóbbi Táncszínházi előadásunk, melynek rendezője Enikő volt, Garcia Lorca népszerű drámáját vitte színre Bernarda balladája címmel. A jó zene ötven százalék siker egy táncelőadásban.

Van kedvenc táncod?

Van. Igaz, minden táncot szeretek. De ezek között első, ahova az ember többet járt, meg ahova jobban kötődik. Gyimes, Kalotaszeg, ez a kettő mindig párhuzamban elöl járt egymás mellett. Rábaköz Enikő révén jött a képbe, Zala pedig a szülőföldem. Azt szeretem a legjobban, ha mindig újat lehet tanulni, újat, újat…

Jellemző rád ez a kereső, kutató hajlam. Mik a terveitek?

Márciusban épp egy ifjúsági előadással fogunk szerepelni Kamaszodók - Élet a falakon túl címmel, melyet a Nemzeti Táncszínház fog bemutatni. Utána lesz látható a MÜPA-ban az új, közös előadás a Budafoki Dohnányi Zenekarral. Majd júniusban egy előadás a Csík zenekarral és az LGT-vel, Presser Gáborral a Budapest Parkban, egy újabb bemutató, a Transsylvania Express címmel, amellyel egy erdélyi utazásra repítjük el nézőinket. Ehhez kutatok már egy éve. A Társulattal az a célom, hogy lehessen mindig újat fellelni, lefúrni mélyre, böngészni a filmtárban, mert aki keres, az talál. Most újra lendületbe jöttem és rengeteg olyan filmet találtam, amit még nem táncoltak el magyar színpadokon. Engem alkotóként mindig az új kihívások motiválnak, inspirálnak.

Jó keresést és sikeres munkát kívánok.

A Fitos Dezső Társulat és a BDZ közös műsorát május 23-án 19:30 órától láthatja a közönség a Müpában a ZenePlusz bérlet Földlegendák című előadásán.

■

Fotó : Éder Vera

Fitos Dezső Népművészet Ifjú Mestere és Harangozó Gyula-díjas, érdemes művész, koreográfus, művészeti vezető, igazgató, táncpedagógus, együttesalapító.

1979-ben született Zalaegerszegen. A Budapest Táncegyüttes és a Honvéd Táncszínház szólótáncosa volt. 2007-ben feleségével, Kocsis Enikővel megalapította a Fitos Dezső Társulatot, amely 2022-ben Magyarország legfiatalabb hivatásos táncegyüttese lett. Vezetője a győri Lippentő és a Szentendre Táncegyüttesnek. Rendszeresen tanít hazai és határon túli táncegyütteseknél, 2000 óta készít önálló koreográfiákat, dolgozik alkalmazott mozgástervezőként, a báb-, színház- és cirkuszművészet, valamint a táncművészet más ágait beépíti a magyar folklórkincsbe, társkoreográfusa a Csík zenekar koncertjeinek.

Az alkotópáros munkássága meghatározó, példaértékű és útmutató a Kárpát medencei táncéletben. Nem csupán a magyarországi amatőr és hivatásos együttesek állandó alkotói, táncmesterei, de táboraikkal, kurzusaikkal a határon túli magyar amatőr csoportok és professzionális társulatok életében is évtizedek óta jelentős szerepet játszanak. A társulat több generációnyi művészt nevelt ki, akik most már a magyar néptáncélet meghatározó egyéniségei és a hivatásos együttesek szólótáncosai, neves hazai és határon túli amatőr együttesek vezetői. Erdélyben, Felvidéken, Délvidéken szoros kapcsolatot ápolnak a magyarlakta közösségekben működő táncegyüttesekkel. Rendszeres, visszatérő tanára az észak-amerikai diaszpóra tánc-workshopjainak és tánctáborainak, valamint koreográfusa az ott működő együtteseknek. Számos táncgyűjteménye gazdagítja az MTA, Vitézi Ének Alapítvány, a Fonó Budai Zeneház „Utolsó óra" és a Hagyományok Háza archívumát.

Jelentősebb szakmai és állami díjai:
A Népművészet Ifjú Mestere (1998), Aranysarkantyús Szólista-díj (1998, 2001), Örökös Aranysarkantyús Szólista-díj (2003), Harangozó Gyula-díj (2004), EuroPAS Magyar Táncdíj (2010), Magyarország Érdemes Művésze (2022).

A zenében nem kellene határokat húzni

Matteo Castelli sokoldalú művész, karmesteri karrierje mellett színpadi művek kísérőzenéjének szerzője. Neves karmesterek neveltje, Fabio Luisi, Riccardo Chailly, Marco Giudarini… mondhatjuk, hogy a legjobbaktól tanult. Április 4-én fogja vezényelni a Budafoki Dohnányi Zenekart, méghozzá olyan műsorral, amely szívéhez a legközelebb áll.

Szöveg: Szalai Eszter M.

Amikor a beszélgetésünkre készülve olvastam az életrajzát, feltűnt, hogy a professzionális zenetanulást zeneszerzői tanulmányokkal kezdte a Verdi Konzervatóriumban. Számomra ez tűnik a legnehezebb résznek a zenében, hogyhogy mégis ezzel kezdte?
Nem teljesen ezzel kezdtem, hiszen én is tanultam előtte hangszeren játszani. Legelőször pánsípon, mert abban a régióban, ahonnan származom, ez a leggyakoribb hangszer. Utána tanultam trombitán és természetesen zongorán is. De igen, amikor elhatároztam, hogy profi szintre lépek, a vezénylés és a zeneszerzés volt számomra a legvonzóbb. A hangszeres művészeket játék közben a közönség, a hallgatóság azonnal megítéli, véleményt formál róla. Ez számomra zavaró, viszont, ha az elméletben mélyedek el és komponálok, akkor a folyamat közben senki sem figyel, senki sem ítélkezik. Utána persze igen, de az alkotás pillanatában egyedül lehetek.

Fogalmazhatjuk ezt úgy, hogy a szabadságot választotta?
Tulajdonképpen igen.

Ez egy egészen új megközelítése a dolgoknak, de nekem nagyon tetszik.
És a vezénylés is nagyon hasonló ehhez. Felkészülök előtte, de az előadás, a zene születésének pillanatában, amikor dirigálok, valójában másokat hagyok zenélni.

Mondhatjuk Önre, hogy introvertált és jobban szeret a háttérben maradni?
Nem, nem hinném. Egy karmester nincs a háttérben. Úgy fogalmaznék, hogy játszottam több hangszeren is, de rájöttem, hogy azt élvezem a legjobban, ha másokat hagyhatok játszani.

Az Önben lévő zeneszerzői tudás segíti vezénylés közben, vagy olyankor inkább az jár a fejében, hogy „értem, mit akart itt Rossini, de én máshogy csináltam volna”?
A zeneszerzés természetesen nagyon mély megértést ad mások műveinek tolmácsolásához, de amikor egy partitúrát tanulmányozok, inkább azt akarom megérteni, hogy a szerző miért ezt vagy azt a megoldást választotta, miért úgy írta meg, ahogy. Kompozíciós tanulmányaim inkább abban segítenek, hogy komfortosabban, otthonosabban érzem magam a „zeneszerzőkkel”, a vezénylés során pedig eldöntöm, hogyan tudom a zenei gondolatot, az összefüggéseket a legjobban átadni a közönségnek. Hiába vagyok zeneszerző, szigorúan ragaszkodom a partitúrához, mert azt vallom, hogy a szerző mindent alaposan átgondolt és tudta, mit miért írt úgy. A barokk, a klasszikus vagy a romantikus szerzők még nem írtak bele mindent a kottába, de a későromantika óta aprólékosan kidolgozott partitúrák maradtak ránk, minden jelnek, utasításnak jelentősége van – és ezekben lényegesen kisebb a karmesterek választási szabadsága is.

Az operák anyanyelve az olasz, vagyis – hogy megfordítsam a gondolatot – az olaszok úgy énekelnek vagy játszanak operát, hogy a nyelvet, a miliőt, a bel cantót szó szerint az anyatejjel szívták magukba. Értik, érzik, hogy mi történik a műben. Hogyan lehet ugyanezt a hatást elérni szegény többi országban, ahol nem olyan szerencsések az emberek, hogy olasznak születnek?
Ha külföldön vezényelek operát, nagyon sokat dolgozunk a szöveg kiejtésén, a hangsúlyokon. Nagyon fontos, hogy a művész pontosan tudja, miről énekel, mert ha tudja, akkor át tudja adni a közönségnek, még akkor is, ha az nem ért meg minden szót. Puccini például nagyon pontos előadói instrukciókat írt, és ezek mind a szöveg vagy a drámai szituáció kiemelését szolgálják. Az a tapasztalatom, hogy ha a művész tudja, mit csinál, az át fog menni.

Fotók: Alesander Богдан Thomson

Magyarországi koncertjén csak nyitányokat vezényel, itt nem segít a szöveg az események megfejtésében.
Fontos tudni, hogy Verdi nyitányai mindig az opera dallamaiból állnak össze. Karmesterként pontosan kell tudnom, hogy Verdi az adott dallamot melyik résznél használta. Ha ez megvan, akkor ugyanolyan drámaisággal lehet vezényelni a zenekart, aki erre érzékenyen reagál és közvetíti az érzelmeket a közönség felé. A *Nabucco* nyitányában például, amikor következik a Szabadságkórus dallama, látom magam előtt a

rabszolgákat, érzem a lelkiállapotukat és úgy dirigálom. Ha olyan nyitányt játszunk, amely „csak” előjáték és nem tartalmaz részleteket a dalműből, ahhoz teljesen másképp kell hozzáállni persze, de Verdinél ugyanúgy kell játszani mindent, mint az operában.

Szintén az interjúra való készülés közben olvastam, hogy a popzenét is professzionális szinten űzi. Félreértettem valamit?
Nem, nem félreértés… Ha profi nem is vagyok benne, de igen, tanultam popzenét is. Szerintem a zenében nem kellene határokat húzni, skatulyázni. Van jó zene és van rossz zene, és ami jó, azt érdemes megtanulni.

Egyetértek, de lássuk be, nem általános gyakorlat, hogy egy karmester a popzenében is jártas.
Valóban, lehet, hogy ritka, de miért ne? Ez is hozzátesz a tudáshoz, és ha jól csinálunk valamit, akkor mindegy, mi az, a végeredmény is jó lesz.

Popzenei tanulmányai hasznosnak bizonyulnak akkor is, amikor hangszereléseket vagy filmzenéket készít?
Nem, az egy teljesen más terület, más hangszíneket, technikákat kell alkalmazni. A popzenében nem dolgozom, ott mások sokkal jobbak, azt meghagyom nekik.

Közönségünk Matteo Castelli karmesterrel a Budafoki hangversenyesték koncertsorozatunkon találkozhat, 2025. április 4-én a Klauzál Házban. Műsoron Rossini, Bellini, Donizetti és Verdi művei lesznek hallhatóak.

■

Nincs egyik a másik nélkül – A költészet világnapjára

„A zene és a szöveg összetartozása oly szoros, hogy egyik a másik nélkül nem is él, egyik rögtön fölidézi a másikat."

Kodály Zoltán (1882 – 1967)

Már az ókori görögök sem tudták teljes bizonyossággal, hogy Uranosznak, az Ég istenének és Gaiának, a Föld istenének, avagy Zeusz főistennek és Mnémoszünének, az emlékezés istennőjének gyermekei voltak-e a múzsák, de hogy voltak, az biztos, mégpedig kilencen. Legtöbbjük egyszerre testesített meg valamely prózai műnemet (epika, líra, dráma, tragédia) és zenei műfajt (gyászének, dalok), mint például Melpomené, Euterpé és Erató, akik kezükben hangszert (khitarát, fuvolát) tartanak. Mi, kései zene- és irodalomkedvelő utódok csak csodálkozni tudunk azon, hogy nincs közös világnapja a zenének és az irodalomnak.

Szöveg: Viant Katalin

A legtöbb nemzet az északi félteke tavaszának első napján, március 21-én ünnepli a költészet világnapját Naima Tabet, a marokkói oktatási, kulturális és tudományos nemzeti bizottság főtitkára kezdeményezésére. Ezt megelőzően Vergilius, római epikus költő születésnapján, október 15-én tartották. A zene világnapját pedig – Yehudi Menuhin kezdeményezésére – október 1-jén ünnepeljük 1975 óta. A magyar költészet napját 1964 óta határon innen és túl április 11-én, József Attila születésnapjára emlékezve ünnepli a világ magyarsága.

Ha közös világnappal nem is szolgálhatunk e két művészeti ágnak, de egy kis összeállítással igen (amelyben a BDZ háza táját külön vizsgáljuk e szempontból): cikkünkben ugyanis összegyűjtöttük az irodalom és zene közös hétköznapjait és ünnepnapjait. Ezek létezésének bizonyításául lássunk pár példát a sok szimfonikus költemény, dal, opera, balett közül, amelyek bibliai témákra, versekre, regényekre, drámákra, nép- és műmesékre íródtak.

Kis hazai körkép…

Weöres Sándor

Dobszay-Meskó Ilona karmester, zeneszerző szinte minden műfajban alkot. Mesejátékai bő kétszáz előadás során több tízezer óvodás és iskolás gyermekhez jutottak el. Itt kiemelném a Grimm-testvérek meséjén alapuló, versformába átöntött *Jancsi és Juliská*t (2012), a *Rigócsőr király*t (2019), a magyar népmesén alapuló, ugyancsak versformájú *Fehérlófiá*t (2017), valamint Weöres Sándor *Nárcisz és Psyché dalai* című, énekes kamaraművet (2006), az *Altató* című vegyeskari művét (2015) illetve az *Elveszett juh* című vegyeskari művét (2021), amely Lukács evangéliumára (Lk 15, 5-6) épül.

Vörösmarty Mihály

Egressy Béni 1843-ban zenésítette meg Vörösmarty Mihály 1836-ban írt versét, a *Szózat*ot, amely 1837-ben jelent meg az *Aurora almanach*ban, s amelynek megzenésítésére Bartay Endre, a nemzeti színházi igazgatója pályadíjat tűzött ki. A mű ősbemutatójára 1843. május 10-én került sor a Nemzeti Színházban. Sokáig volt vita tárgya, hogy a *Himnusz* vagy a *Szózat* legyen-e a nemzeti himnuszunk. Mint tudjuk, a *Himnusz* nyert, de szinte nincs olyan ünnepi alkalom, ahol „a nemzet béke s hadi dala", ahogy azt a Pesti Hírlap mondta 1843-ban, azaz a *Szózat* ne hangozna el.

Katona József

Erkel Ferenc „háromfelvonásos operájának, a *Bánk bán*nak a szövegkönyvét Egressy Béni írta Katona József főügyész, drámaíró azonos című drámája alapján. Elsőként a Tisza-parti jelenetet hallhatta a közönség 1861. január 6-án Pesten, a Nemzeti Múzeum dísztermében. A teljes mű ősbemutatójára 1861. március 9-én került sor a Nemzeti Színházban. Ugyancsak Erkel Ferenc zenésítette meg 1844-ben a *Hymnus, a' Magyar nép zivataros századaiból* (röviden, mai helyesírással *Himnusz*) című Kölcsey Ferenc költeményt. Ez a költő legnagyobb hatású verse, 1823-ban, a nemzeti ébredés hajnalán írta szatmárcsekei magányában. Először Kisfaludy Károly *Aurora almanach*jában jelent meg 1829-ben, kötetben pedig 1832-ben. Január 22-e Fasang Árpád zongoraművész kezdeményezésére lett a magyar kultúra napja, mert 1823-ban ezen a napon tisztázta le Kölcsey a *Himnusz* kéziratát.

Gyöngyösi Levente, Visky András és Kiss Judit Ágnes *Tragœdia Temporis*a Madách Imre *Az ember tragédiája* című drámai költemény alapján készült, szcenírozott oratórium. Gyöngyösi Levente négyrészesre tervezett művének első része a Teremtést, az első emberpár édenkerti életét és a Paradicsomból való kitaszíttatását meséli el. A műben megragadható a zeneszerzőre olyannyira jellemző kommunikatív jelleg; különlegessége, hogy a darab főszereplőjét nem találjuk meg Madách művében: ő egy gyermek, egy angyali személy, aki már az Úr oldalán volt a Teremtés előtt is. Az Úr valódi szereplőként vesz részt a történetben, vitába száll Luciferrel és kommentálja az első emberpár cselekedeteit. A Paradicsomban játszódó jelenetekben a természet hangjai szólalnak meg. Nem más ez, mint a szépség zenei megfogalmazása, a szerző itt az Édenkert tiszta gyönyörűségét jeleníti meg. Az első emberpár egymásra találásában, szerelmi jelenetében éteri hangú, szinte naiv zenét ír.

Madách Imre

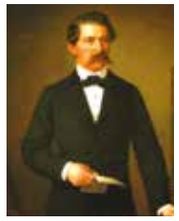

Arany János

Karl Jenkins walesi születésű brit komponista a Concert Masters International Budapest (CMI) felkérésére nagyszabású kantátát komponált Arany János *A walesi bárdok* című balladájára. Az angol nyelvű világpremierre 2011. június 21-én került sor a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben a szerző vezényletével, Károly walesi herceg (azóta már III. Károly brit király) fővédnöksége mellett. Az eredeti Arany-szöveg felhasználásával készült magyar változat bemutatója 2012-ben volt.

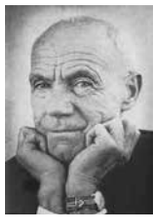

Tamkó-Sirató Károly

A Kaláka együttest nem kell bemutatni: talán nincs is olyan költő, akinek a versét ne zenésítették volna meg 1969-es megalakulásuk óta. „A Kaláka együttes elegáns, más muzsikusokkal össze nem téveszthető zenei tálcán nyújtja a verset a hallgatóknak. Nem ráerőszakolják a maguk szerzeményeit, hanem kimuzsikálják a Gutenberg óta könyvekbe száműzött, »szív-némaságra« született s ítélt versekből a maguk olvasata szerinti »eredeti dallamot«" – mondja róluk Kányádi Sándor költő. Az együttes 30 lemezt jelentett meg, körülbelül

1300 dalt írtak. Ötvenéves jubileumuk alkalmából Nyáry Krisztián méltatja őket lelkesen „Fél évszázad a verstelenség ellen” című írásában. Mi pedig Tamkó Sirató Károly Bőrönd Ödönjével együtt várjuk, hogy a vers és zene együtt, mint tearózsa „Kinyíljon az aszfaltkövön…”

Kodály Zoltán a *Psalmus Hungaricus*t (Magyar zsoltárt) Budapest Székesfőváros Tanácsa felkérésére komponálta Pest, Buda és Óbuda egyesítésének 50. évfordulójára. A mű szövegét Kecskeméti Vég Mihály *Könyörgés hamis atyafiak ellen. Vigasztalódás Istenben* című zsoltárfordítása adja, amely az 55. zsoltár szabad fordítása. A mű egyszerre reflektál a Dávid korabeli eseményekre, a Kecskeméti Vég Mihály idejében zajló háborúkra, illetve az első világháború elvesztésére és a trianoni békeszerződésre.

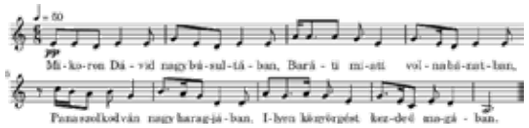

Balázs Béla

Sárik Péter dzsessz-zongorista, zeneszerző 2021-ben elkészítette Bartók Béla operájának, *A kékszakállú herceg várá*nak dzsesszfeldolgozását, „a világon elsőként értelmezve újra így a darabot. A mű eredeti formáját megtartva, de azt teljesen áthangszerelve, a bartóki zenei anyag felett végig improvizálva, két zongorakadencia hozzáadásával szólal meg”, írja az előadóművész honlapja. Bartóknak ez az egyetlen, egyfelvonásos operája, amelynek szövegkönyvét Balázs Béla írta azonos című misztériumjátékára 1910-ben.

Szentpáli Roland tubaművész, zeneszerző Berzsenyi Dániel *A magyarokhoz* című költeményére írt kantátáját 2021. október 23-án hallhatta közönségünk a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben. „Számomra a szöveg – attól függetlenül, hogy mondanivalójában ma is aktuális – sugároz egyfajta archaikusságot. Ezen a vonalon indultam el 2007-ben. 2020-ban hozzáírtam még négy-öt percet és befejeztem a kantátát” – mondta a vele készült interjúban a zeneszerző.

Berzsenyi Dániel

… és egy kis európai kitekintés

Georg Friedrich Händel máig legnépszerűbb művének, a világ egyik leggyakrabban játszott oratóriumának, *A Messiás*nak a második, úgynevezett Passió-része első alkalommal 1742. április 13-án, Dublinban szólalt meg, s az alkotás diadalmenete a következő évi londoni koncertekkel folytatódott. Händel számára rendkívül fontos volt, hogy az általa irányított koncerteken minden szöveg elhangozzék, mivel – a zenetörténetben talán egyedüliként – kizárólag a Bibliából vett, szó szerinti idézeteket öntött zenébe. A szövegkönyvet barátja és munkatársa, Charles Jennens állította össze.

Charles Jennens

Giacchino Rossini *Tell Vilmos* című, négyfelvonásos operája Friedrich Schiller színműve alapján készült, a librettót Eugène Scribe írta. 1829. augusztus 3-án mutatták be, s bár a muzsikusok és zenekritikusok vastapssal üdvözölték, a közönség – elsősorban túlbonyolított librettója és szokatlan hossza miatt – hűvösen fogadta.

Friedrich Schiller

Franz Schubert *Az összeesküvők avagy Házi perpatvar* című egyfelvonásos daljátékát 1823 márciusában írta, a mű szövegírója a szerzőhöz hasonlóan ugyancsak bécsi Ignaz Franz Castelli költő, drámaíró volt. A daljátékban a nők megesküsznek, hogy véget vetnek a háborúnak és a férfiak örökös távollétének. A szerelem fegyverét vetik be, megtagadván asszonyi kötelességüket.

Ignaz Franz Castelli

Arisztophanész komédiája az zeneirodalomban több alkalommal is szolgált forrásként, a Lysistrate-témára írtak már operát és operettet egyaránt. Nem csak Schubert és Castelli merített belőle, Petrovics Emil: *Lysistrate* című vígoperája is az asszonyháborút dolgozza fel.

Robert Schumann *Tavaszi szimfóniá*jának fiatalos lendületére jellemző, hogy a szerzőnek mindössze négy napra volt szüksége a mű felvázolásához, és kevesebb mint egy hónappal később már készen is állt a teljes partitúra. A cím is Schumanntól ered, akit Adolf Böttger költeményének utolsó sora inspirált: „Im Thale blüht der Frühling auf!” (A völgyben kivirul a tavasz!). Schumann eredetileg mindegyik tételt címmel látta el, azonban a *Tavaszi szimfónia* mégsem tekinthető programzenei alkotásnak: „Ábrázolni, festeni nem akartam” – írja egy levelében a zeneszerző.

Adolf Böttger

Richard Strauss *Don Quijoté*jának alcíme: *Fantasztikus variációk egy lovagi jellegű témára, zenekarra.* A jól ismert történet szerint Don Quijote, lovagregény-olvasmányai hatására, józan ítélőképességét elveszítve elhatározza, hogy maga is kóborló lovag lesz. A műben a főhős témája csellószóló által kel életre, Sancho Panza témáját pedig a basszusklarinét, a tenortuba és egy brácsa szólaltatja meg. Az elmés nemes Don Quijote de la Mancha egy XVII. század eleji spanyol pikareszk regény, amely Miguel de Cervantes, kalandos életű regény-, drámaíró és költő műve.

Miguel de Cervantes

■

Dohnányi-sarok

Zenekarunk névadójától, Dohnányi Ernőtől három művet említenék. A *Változatok egy gyermekdalra* című 1913-14-ben készült briliáns zongoraversenyt, amelynek az elején a szólista a *Hull a pelyhes fehér hó* dalocskát pötyögi egy ujjal a zongorán. Ez a kis dal először francia szöveggel vált ismertté a 18. században, majd több nyelven és szövegváltozatban is elterjedt. Az itthon mindenki által ismert és dúdolt magyar változat szövege Rossa Ernő zeneszerző-szövegírótól való.

A második a *Pierrette fátyola* című, zenekarra írt pantomim, amely Schnitzler Artúr drámájának a megzenésítése. Az 1908/09-ben készült, op. 18-as sorszámú művet 1910. január 22-én mutatták be Drezdában, majd még ugyanebben az évben a budapesti Operaházban. Elek Artúr „Pierette fátyola” című írásában három kérdést tesz fel: vajon Dohnányi Ernőt „mi csábította a színpadra állításra és hogy megzenésítésére mi vonzotta; s hogy librettónak úgy választotta-e, vagy éppen csak elfogadta?” Nos, a mű egy szerelmi háromszög drámai kimenetelű történetét meséli el a nászéjszakáról a szeretőjéhez szökött menyasszonnyal, a méregpohár felhajtásával, a halott szerető kísértetével és végül a történtek és veszteségek miatt megőrülő menyasszonnyal.

A harmadik *A vajda tornya* című, 1922-ben bemutatott kétfelvonásos opera, amely az 1920-as évek egyik legnagyobb magyar zenei újdonságának számított… A mű librettistája, Hans Heinz Ewers a horror műfajának nagymestereként írta be magát az irodalomtörténetbe… A mű gerince gyakorlatilag a Kőmíves Kelemen-történet, de Dohnányi nem ismerte e magyar népballadát…A szövegkönyvíró egy albán balladagyűjtemény alapján készítette el a librettót. A magyar történettel való hasonlatosságra csak akkor hívták fel Dohnányi figyelmét, amikor a külföldi premier után elkezdődtek a tárgyalások a magyarországi bemutatóról. Ekkor Lányi Viktor átírta a szöveget, a zeneszerző pedig a zenét igyekezett magyarosítani. Így az opera végső változata csak 1921-re készült el.

Lányi Viktor

A zene önmagában költészet?
Ők mondták...

„Ahol elfogynak a szavak, ott segít a zene… Ahol a szó bágyadt, ott a zene diadalmaskodik."
(Hans Christian Andersen, dán költő/meseíró)

„A legértelmesebb gondolatok a világon nem az írott mondatokban, hanem a hangok összekapcsolásából adódó zenei mondatokban mutatkoznak meg."
(Balassa Péter, esztéta, publicista, irodalomtörténész)

„A zene magasabb rendű minden tudománynál és filozófiánál."
(Ludwig van Beethoven, német zeneszerző)

„A versbe öltöztetett szó részben már maga is muzsika… A szavak válnak feleslegessé, s ott, ahol hatalmuk már megszűnt, jelenik meg a zene."
(Pjotr Iljics Csajkovszkij, orosz zeneszerző)

„A zene költői állapot. Ugyanakkor a zene nagy fegyelem is. Szerkezet, összhang, amitől, ha eltérünk, összeomlik. Egyszerre kinyit, a hisztériáig felhevít, ugyanakkor fegyelmez."
(Csukás István, író)

„A szó hitelét a hang adja meg."
(Richard Wagner, német zeneszerző)

„A mi korunkban a zene mindinkább arra törekszik, hogy szentimentális vagy tragikus történeteknek kísérőjelensége legyen, s ilyenformán hovatovább egy vásári bódé kikiáltójának gyanús szerepét tölti be, aki a bódéban tulajdonképpen megbúvó sötét Semminek igyekszik hangos reklámot csinálni."
(Claude Achille Debussy, francia zeneszerző)

„A zene az a titkos nyelv, melyen a fák, az állatok és az emberek egykor, a boldog ősidőkben, beszéltek egymással, ez az a nyelv, melyen a költők beszélnek, ezt halljuk egyre jobban, egyre gyakrabban, nemcsak az erdőkben, réteken és tengerparton, hanem akkor is, ha regényt vagy színdarabot veszünk a kezünkbe. Mindenből zene árad, mindent ezen a mágikus ősnyelven keresztül értünk csak meg."
(Fónagy Iván, nyelvész, pszichoanalitikus)

„Az én beszédemet az egész világ megérti."
(Joseph Haydn, osztrák zeneszerző)

„A zene kifejezi mindazt, ami szavakkal elmondhatatlan, mégsem maradhat kimondatlanul."
(Victor Hugo, francia író, költő)

„Isten azért teremtette a zenét, hogy szavak nélkül tudjunk imádkozni."
(John Lennon, énekes, zeneszerző, költő, a The Beatles gitárosa)

„A zene önmagán kívül semmit sem képes kifejezni."
(Igor Stravinsky, orosz zeneszerző)

„A zenéhez képest minden szóval történő közlemény szégyentelen; a szó felhígít és elhülyít; a szó elszemélytelenít: közönségessé teszi a nem közönséges dolgokat."
(Friedrich Nietzsche, német filozófus)

„Remélem, hogy egyszer majd eljön a progresszív zene reneszánsza, amikor az emberek ismét alámerülnek egy olyan világba, ahol a hangszerek élnek, beszélnek és mindegyiknek saját egyénisége van."
(Mike Oldfield, angol zeneszerző)

„A költészet a gondolat és a zene kombinációja."
(Edgar Allan Poe, amerikai író, költő)

„A zene az igazi világnyelv."
(Karl Julius Weber, német író)

Lysistrate, avagy a Békekötés művészete

Az emberiség történelmét a hódítások és a háborúk mindig is meghatározták. A fennmaradt háborús történetek között vannak egészen emblematikus történetek a hazaszeretetről, hősiességről, igaz ügyért való küzdelemről. Ezek mögött a történetek mögött gyakran áll egy olyan hadvezér vagy stratéga, aki ezáltal beírhatta a nevét a történelemkönyvekbe. De nem csak híres hadvezérek neve maradt fenn, hanem olyan stratégiai művek is, amelyek a hadviselés csínját-bínját igyekeztek átörökíteni az utókorra – gondoljunk csak Szun Ce híres művére, a *Háború művészetére*.

Szöveg: Ortutay Romola

Ám ki gondolta volna, hogy az ókori görög irodalomban éppen egy női figura fog kiemelkedni a sok hadvezér közül, és marad fenn a neve egy zseniális, ugyanakkor szokatlan békekötési stratégiának köszönhetően?

Lysistrate vagy Lüszisztraté Arisztophanész ókori komédiaíró egyik legismertebb fennmaradt művének főszereplője. Hétköznapi figura, ugyanolyan nő, mint a szomszédasszony, akibe néha belebotlunk hazafelé menet, és akivel időnként váltunk pár szót a gyerekekről, a munkáról, a vérnyomásunkról és az áremelkedésről. Lysistrate ugyanígy élhetné egy átlagember hétköznapi életét, ám boldogságába és komfortérzetébe nagymértékben belezavar, hogy a férje sosincs otthon. Ez a férj azonban nem kocsmázni jár, és nem is más nőket látogat az ókori Athén eldugott negyedeiben, hanem folyton csatázik a spártaiakkal, mivel ő az athéni sereg hadvezére. A munka az munka, ezt tudjuk, és Lysistrate is tudja, de meddig mehet ez így? Lysistrate türelmének is van határa, mint ahogy minden nő türelmének, és úgy dönt, hogy megoldja azt a problémát, amit a férfiak ennyi idő alatt nem tudtak egymás között megoldani: vagyis békét teremt. Miért? Hogy végre visszakapja a férjét. Összefogja hasonló sorssal küzdő asszonytársait és feltárja előttük stratégiáját (amit a *Háború művészete* és hasonló könyvek valamiért nem tárgyalnak): a férfiakat meg kell zsarolni. Méghozzá nem akármivel: ha nem hagyják abba a csatározást, soha többé nem kapnak… jaj, mit? Szóval az asszonyok soha többé nem lesznek hajlandók teljesíteni házastársi kötelességüket. Egy harcban edzett férfit azonban nem lehet megzsarolni! Vagyis… inkább térjünk vissza erre a komédia végén. Lysistrate nemhiába nagy stratéga, a leggyengébb ponton támad, és következetes kiállása követelése mellett végül megadásra kényszeríti az éhes férfiakat (a közben szintén nagyon éhessé vált nők szerencséjére).

A *Lysistratét* 411-ben mutatták be először Athénban. S míg az ókori görög tragédiák cselekménye mitológiai történetekre épül, istenekkel, hősökkel, családdrámákkal, tragikus sorssal, addig a komédiák cselekménye főként hétköznapi és eredeti történeteket mutat meg, komikus figurákkal, mindennapos élethelyzetekkel, amelyeken jókat lehet nevetni, és amelyekben a néző akár magára vagy a szomszédjára is ismerhet. S míg a tragédiák hősei egy mívesen kifaragott márványszobor súlyával jelennek meg, addig a komédiák alakjai inkább hasonlítanak kivágható papírmaséhoz, nem rendelkeznek bonyolult érzelmi komplexummal, sokkal inkább egy működést, egy tulajdonságot hangosítanak ki.

Lysistrate alakja az okos, hadvezéri képességgel rendelkező furfangos nő – neve jelentése ezt sejteti: a „megoldás stratégája” –, aki meghazudtolva a háborúban jártas hadvezérek stratégiai képességeit teremt békét a szakadatlanul háborúskodó felek között. Őt nem a hazaszeretet vagy a béke elvont fogalma hajtja, hanem a hétköznapi ember vágya az egyszerű, de boldog életre.

A mű cselekményének hátteréhez valószínűleg hozzájárult az akkor már régóta tartó peloponnészoszi háború, amelyet Athén és Spárta vívott egymással az ókori Görögország feletti uralomért. Arisztophanész egy korábbi művében, *Az akharnaibeliek* című komédiájában hasonló témát dolgoz fel, csak abban egy parasztember köt barátságot az ellenséges spártai hadsereg katonáival, mondván, hogy őneki egyáltalán nincs semmi baja velük. Ennek köszönhetően a falujabeliek is követik példáját, míg végül a két ellenséges sereg katonái nem hajlandók csatába menni egymás ellen. A *Lysistratéval* nagyobb fricskát mutat kora háborús politikájának, hiszen egy nő, egy feleség kezébe adja a megoldást, nem is akármivel. Arisztophanész így tart görbe tükröt korának egyszerű, szókimondó figuráinak, nem egy tragikus hős katartikus sorsán keresztül reflektálva az embert foglalkoztató problémákra, hanem azok abszurditását vagy komikumát megmutatva világít rá gyengeségeinkre.

Az, hogy a *Lysistrate* fennmaradt az elmúlt majdnem 2500 év során, bizonyíték arra, hogy Arisztophanész témája, mondanivalója mindig aktuális tudott maradni. Felmerül hát a kérdés, hogy mit üzenhet *Lysistrate* a ma emberének?

Talán azt, hogy emlékeztessük magunkat arra, mi az, ami igazán fontos.

Azt, hogy nem jó, ha megszokjuk, hogy háború van, és megtanulunk együtt élni vele.

Azt, hogy a saját boldogságunkért és mindazért, ami igazán értékes az életünkben, nekünk magunknak kell a kezünkbe vennünk a sorsunkat és cselekvővé válnunk.

Azt, hogy a megoldást elemi szinten, magunknál kell keresni, és néha ez sokkal egyszerűbb, mint gondolnánk.

És talán azt is, hogy mindannyiunkban megszólalhat Lysistrate hangja, amikor egy elfogadhatatlan helyzet megoldásért kiált.

Lysistrate története pikáns humorával, emberi mondanivalójával végtelenül szórakoztató, így nem maradhatott el a „megzenésítése” sem. Petrovics Emil írt vígoperát a Miskolci Nemzeti Színház felkérésére 1959-ben a *Lysistrate* történetére, az első változat színészek számára készült. Három évvel később átírta koncertoperává, amelyen aztán még az 1971-es operaházi bemutató előtt átalakításokat végzett Devecseri Gábor, a komédia fordítójának segítségével.

Lysistrate szavaival zárom soraimat, Arany János fordításában:

„…álljon férfi nője mellé,
Nő férje mellé. Most a jó szerencsén
Örülve, lejtsünk isteninknek, és
Ezentúl óvakodjunk tenni bűnt.”

■

Borzasztóan maximalista vagyok

Márfi Eszter fuvolaművész nyerte el a Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar titkos, belső szavazásán a 2024-25-ös „Évad művésze" díjat. Az alábbi interjú ennek apropójából készült, ám sokkal inkább egy lenyomata annak, hogy hogyan beszélget két, már hat éve a zenekarnál dolgozó fiatal.

Szöveg: Borbély Linda

Idén te lettél az évad művésze a fúvósok között. Mit érzel ezzel kapcsolatban?
Természetesen nagy megtiszteltetés számomra, hiszen ez a zenekari tagok bizalmát jelenti. Ez a belső szavazás arról árulkodik, hogy szakmailag és emberileg is elismernek, nagyon örülök neki.

Szerinted ennek köze lehet ahhoz, hogy a BDZ Kamaraműhellyel egy kicsit előtérbe kerültél?
Ezen már én is gondolkoztam, és szerintem biztos, hogy a Kamaraműhely létrejöttének köze van hozzá. Egyrészt ez egy különleges formáció, amelyben sokkal inkább a felszínre kerülnek az egyéni tulajdonságok, mint mondjuk a szimfonikus zenekarban. Másrészt pedig szerintem a kollégák is látják és értékelik, hogy sok pozíción tudok hasznos lenni a szólamban, vagyis jól tudok váltani a hangszerek között.

A BDZ előtt hol dolgoztál?
Székesfehérváron voltam az Alba Regia Szimfonikus Zenekarban, illetve egy nagyon kicsit – pár hónapot – a Danubiában is zenéltem. Előtte egyetemista voltam, illetve Birminghamben csináltam a posztgraduális képzést. Az egyetemi éveim alatt csak minimális zenekari tapasztalatra sikerült szert tennem. Az én időmben a Zeneakadémia hallgatói közül zenekarba csak „kihalásos" alapon lehetett bekerülni. Aki lediplomázott, az elkerült onnan, az ő helyére lehetett pályázni. Én először színházi zenekarban kezdtem el zenélni, utána kerültem át szimfonikus zenekarba.

Kecskemétre jártam konziba, és ott is úgy volt, hogy kiválasztottak két fuvolást, és abban a négy évben végig ők fújtak a zenekarban. Ha végeztek, utána lehetett bekerülni az ő helyükre. Én ezt máshogy szervezném, szerintem fontos lenne, hogy mindenki szerezhessen zenekari tapasztalatot már a tanulmányai ezen szakaszán. Mindezek miatt volt olyan élményem az egyetemen, hogy beosztottak a zenekarba, de fogalmam se volt, hogy mit kell csinálni.

A karmester „ütögetett", de nem tudtam, hogy merre van a kettő. Azt sem, hogy ha az ütemmutató 4/4-ben van, azt lehet két ütésben is osztani, és nem négy ütés egy ütem, hanem kettő.

A legalapvetőbb dolgokat sem tudtam, és ezeket traumaként éltem meg. A karmester sem volt túl türelmes velem, maradjunk ennyiben, de ezek miatt akkor azt gondoltam, hogy ez a szakma nem nekem való.

Volt még pár, ehhez hasonló traumatikus élményem, amikor tapasztalatlanként beültettek egy olyan helyre, ahol körülöttem már mindenki rutinos volt. Nagyon sok időbe került, de végül felszívtam magam és túllendültem a problémákon. Székesfehérváron azért már magamra szedtem annyi rutint, amivel már tudtam boldogulni, ide tehát már nem zöldfülűként érkeztem. Itt, a BDZ-ben Gábor stílusát kellett megtanulni, ami inkább a régi élményeim miatt hosszas folyamat volt, időbe telt, míg rájöttem erre és megbíztam magamban.

Már hat éve vagyok itt a BDZ-ben, és mostanra érzem úgy, hogy néha eszembe jut: Atyaég, ilyen régóta? Pedig még mindig csak egy kis taknyosnak érzem magam.

Hát, üdv a klubban…
Azt gondolom, hogy most értem el arra a szintre, hogy elfogadom a saját hibáimat. Erre nagyon sokáig képtelen voltam.

Akkor mondhatjuk, hogy nem vagy maximalista, viszont próbálod mindig a legtöbbet kihozni az adott szituációból?
Inkább mondjuk azt, hogy borzasztóan maximalista vagyok, és próbálom elengedni, hogy nem minden jön össze. És hogy ebben nagyot léptem előre, fejlődtem.

A BDZ-n és a BDZ Kamaraműhelyen kívül van egyéb projekted még?
Van még egy projektem Szontagh Mártonnal (a BDZ csellószólamának tagjával) és Baráth András zongoristával. Itt is átiratokkal foglalkozunk. Ez egy nagyon érdekes projekt számomra, mert főleg hegedűátiratokat kell játszanom, ami technikailag, szakmailag nagyon nagy kihívás. Más projektre nem nagyon marad időm – ügyelek arra, hogy ne vállaljam túl magam, hogy az élet más területére is maradjon idő.

Szerinted mitől különleges formáció a BDZ Kamaraműhely? Miért jó zenélni benne, miben találod meg a kihívást?
Szerintem a Kamaraműhely azért is sikerült nagyon jól, mint együttes, mert a benne játszó kollégák személyisége nagyon-nagyon jól illik egymáshoz. Emberileg rendkívül hasonlóan gondolkozunk. Apor fantasztikus ötletei, kitűnő zenei megvalósításai, hangszerelései adják az egésznek az alapját. Azért is ennyire kitűnő a Kamaraműhely, mert olyan emberek jöttek össze és játszanak együtt, akik remekül megértik egymást emberileg is és zeneileg is.

2024 októbere és decembere között nagyon kevés programunk volt, nem volt olyan intenzív a próbafolyamat, és az történt, hogy ösztönösen megkerestük egymást a zenekari próbákon a kamarásokkal, hogy mi van veled, kellene játszani, próbálni. Egyrészt a fülünknek is hiányzik az a fajta munka, az a hangzás, másrészt pedig az összejövés, hogy együtt vagyunk, együtt zenélünk, ez is hiányzik, és ez szerintem fantasztikus dolog.

Ebben az együttesben egyedül vagy fuvolista – jól gondolom, hogy itt akkor sokkal nagyobb a felelősség, mintha bent ülnél egy nagyzenekarban?
Igen is meg nem is. Egy fúvós szerintem nem annyira érzi ezt a különbséget, mert nekünk a szimfonikus zenekarban is ugyanakkora a felelősségünk. Ha elrontok egy hangot, rossz az akkord, egyből hallatszik. A tuttistáknak sokkal nagyobb a felelőssége szerintem a Kamaraműhelyben, hiszen itt kivételesen egyedül játszanak egy szólamot, nekik lehet talán egy kicsit más érzés ez a fajta együttzenélés. Szerintem a szimfonikus zenekarban olyan szempontból nagyobb nyomás van rajtunk, hogy ott több kolléga hallja, ha rontunk.

Mi a kedvenc ételed?
A töltött paprika.
Van-e kedvenc könyved vagy olvasmányod?
Gyerekkoromban imádtam a Winnetou-könyveket. Old Shatterhand volt a kedvencem.
Melyik a kedvenc kávés italod?
Természetesen az espresso. De ha azt kérdezed, hogy melyik területről származó kávéfajtát szeretem a legjobban, akkor azt mondanám, hogy a salvadoriakat és az etióp termőterületről származókat.

Milyen koncertek várhatóak a BDZ Kamaraműhellyel 2025-ben?
Sok izgalmas projektünk lesz: a Művészetek völgyében lesz egy kvázi BDZ-nap, ahová a BDZ több kamaraformációja is meghívást kapott, így a Kamaraműhely is. Ezen kívül a Zsámbéki

Operafesztiválra is hivatalosak vagyunk, illetve reméljük, hogy idén is részt vehetünk a Zempléni Fesztiválon.

Ezek mellett Apor készít egy Kékszakállú-átiratot a Kamaraműhelynek. Ez is egy nagyon izgalmas projekt lesz a Magyar Zene Házában szólistákkal és a BDZ Kamaraműhelyére áthangszerelt darabbal.

Milyen típusú koncertek azok, amelyeket a legjobban kedvelsz? Szcenírozott, félig szcenírozott vagy hagyományos, szimfonikus koncert?
Így még nem gondolkoztam ezen, de majd fogok. Azt hiszem, nekem inkább műsorpreferenciám van. Egyébként nem vagyok egy korán kelő típus, a Megérthető zenékhez külön energiaforrásokat kell, hogy megmozgassak – hiszen ezek a matinékoncertek a reggel 9-es beálló próbával kezdődnek. Ha esetleg az olvasók meglátják a vörös hajamat a koncerten, akkor gondoljanak rám empátiával…

A szüleid is zenészek?
Igen. Zenész családból származom, anyukám hegedűs és szolfézstanár, apukám pedig klarinétos, katonazenekarban játszott. A népművelés szakon találkoztak. Nagyon szerették az egyetemi kórust, és azóta is sok barátjuk van onnan, akik egész életükön át megmaradtak – ebből is látszik, hogy a kórus egy nagyon jó kapocs tud lenni.

Ők választották a hangszeredet? Vagy rád hagyták, hogy válassz?
A szüleim óva intettek a pálya nehézségeitől, mert azért ez egy kegyetlen pálya, és nem is könnyű megélhetés. Mi itt a BDZ-ben rendkívül szerencsések vagyunk, hogy fix fizetést kapunk. A fuvolát pedig nem én találtam magamnak – ő talált meg engem. Az unokanővéremet hallottam fuvolázni gyerekként, és rögtön tudtam, hogy ez az én hangszerem.

Ugorjunk vissza egy kicsit Kecskemétre…
Kecskeméten végeztem a középfokú tanulmányaimat, Berényi Bea volt a tanárom. Itt nagyon jó volt a közösség, a tanáraimat is nagyon szerettem. Ezután pedig a Zeneakadémiára felvételiztem.

Pesti lány lettél?
Igen, de a szüleim már korábban hozzászoktak, hogy nem vagyok otthon, mert Kecskeméten is kollégista voltam. Utólag visszatekintve szerintem Kecskemét egy iszonyatosan jó város. Nem túl nagy, kulturálisan is jó több szempontból, vannak jó lehetőségek. És nagyon kedvesek az emberek. Ott nem tudtál úgy állni a buszmegállóban, hogy valaki ne kezdett el volna veled beszélgetni. Székesfehérváron nem volt ilyen élményem, ez valamiféle alföldi dolog lehet.

Mit szoktál csinálni a szabadidődben?
Van egy kutyánk, úgyhogy mindenféle-fajta időben, ha esik, ha fúj, vele sétálgatunk. Közel lakunk a Városligethez, így oda sokat kijárunk. Futni is ide szoktam járni, és képzeld el, egyszer megtámadott egy kánya. Csak úgy futottam, és láttam, hogy ott ül egy fán a madár, és elég furcsán tartja a fejét. Futottam tovább, és egyszer csak rászállt a fejemre és belekapott a hajamba. Később rájöttem, hogy valószínűleg a zsebemben csörgő lakáskulcs volt az, ami felidegesíthette. Szóval kutyával vagy anélkül, de nagyon fontos számomra a mozgás. Már csak állagmegőrzés szempontjából is, hogy a derekam, hátam ne fájjon, végig tudjam ülni a zenekari próbákat és a kéztartásom is természetes maradjon. Heti 3-4 alkalommal crossfit edzésre is járok pont emiatt.

Ezen kívül a passzív kikapcsolódás is jelen van az életemben: számítógépen, illetve X-boxon szoktam szerepjátékokat játszani, amikor bele lehet bújni egy-egy karakter bőrébe. Emiatt a Gamer Symphony koncerteket mindig nagyon élvezem. ■

Mit adtak nekünk a rómaiak utódai?

Avagy az olasz opera és az olasz konyha kapcsolata

> Szentül hiszem, hogy minden népnek megvan a maga küldetése. Persze vannak olyan népek, amelyek jobban tündököltek a történelemben a világ sokszínű palettáján, és látványosabban hatottak az emberiség életére. Azt hiszem, nem megyek nagyon szembe az áramlással, ha azt mondom, az egyik ilyen fáklya Itália, főként az európai történelemben és kultúrtörténetben az ókori Rómaiaktól egészen napjainkig. És hogy mit adtak és adnak nekünk a mai napig a rómaiak utódai, az olaszok?

Szöveg: Ortutay Romola

Első pillanatra talán úgy tűnhet, hogy messziről indítok az opera kapcsán, de azt hiszem, bátran kijelenthetem, hogy az olasz konyha az egyik legjobb konyha a világon. Valószínűleg kevesen vannak, akikből ez megütközést vált ki. És talán abban is sokan osztják véleményemet, hogy kevés olyan nép van, amelyik ennyire az étkezése köré rendezné az életét. Ahol az evés ideje szent idő. Ahol az étel az együttlét és kapcsolódás szimbóluma. Ahol halálos bűn, ha mi, világtalanok késsel elvágjuk a tésztát, ha bizonyos szószt nem a megfelelő alakú tésztával tálalunk, ha a halas tésztára sajtot szórunk, vagy – horribile dictu – a pizzára ketchupot kérünk. Ne tegyük! Napnál is világosabb, hogy mennyi mindenen elcsúszhatunk az olasz ételek készítésével kapcsolatban, de bízzunk az olaszokban: ők tudják, mitől lesz jó egy tál étel. Mert ők tudják, mi hoz örömöt az életünkbe.

És hogy kapcsolódik ez az operához?

Operát nézni és hallgatni ugyanilyen élmény. Ahogy egy tál gondosan és szeretettel elkészített étel minden ízlelőbimbónkat stimulálja, ugyanúgy egy opera is több szinten érint meg minket. Ahogy egy tál étel is elindít bennünk különböző folyamatokat – felmelegíti a gyomrunkat, megszünteti az éhségünket, megnyugtatja a lelkünket, feltölt energiával –, ugyanígy egy operaelőadás végére is érezhetünk egyfajta jóllakottságot. Miért? Mert megkaptuk, amire a léleknek szüksége volt: végig követtük a hős(ök) útját, szurkoltunk a szerelmeseknek, együtt örültünk, együtt sírtunk velük, drukkoltunk, hogy a haldokló tenor még ki tudja énekelni az utolsó magas hangokat, utáltuk az ellenséget, dühöngtünk az igazságtalanság miatt, és a végén együtt magasztosultunk fel a főhősökkel. Megkaptuk azt, amitől igazán emberi lesz az életünk: megmozdult a lelkünk.

Az olasz opera születése

Ahogy az olasz konyha is a különböző tartományok ételeinek összessége, az olasz opera is különböző helyekről kapta impulzusait, melyek aztán az évszázadok alatt folyamatosan alakítgatták az opera műfaját.

Mint oly sok mindennek, az olasz, pontosabban akkor még itáliai opera születésének is Firenze ad otthont. Itt szerveződött egy értelmiségiekből álló csoport a 16. század végén, amely az ókori zene újjáteremtését tűzte ki fő céljának. Tagjai a költészet és a dallamvilág egyenrangúságára törekedtek, így jött létre az akkordokkal kísért szólóének, melyben a dallam a beszéd erejét igyekezett alátámasztani. Sok operaszerű mű került ki a zeneszerzők keze alól, de az első olyan darab, amit a mai értelemben vett operának nevezhetünk, Claudio Monteverdi *Orfeó*ja volt, 1607-ben.

Szimpadkép az Aida című opera előadásból

A zenemű, amelyet Monteverdi akkor még favola in musicának, vagyis zenés mesének nevezett, a mitológiai Orfeusz és Euridiké történetét dolgozza fel. Az énekszólamok követik a szöveg lejtését, de sokkal több érzelmet és kifejezőerőt hordoznak már, mint egy száraz recitativo. Ezekből egy-egy szólórészlet a későbbi áriák előfutárának tekinthető. A kórus fontos szerepet kap még, csakúgy, mint a görög drámában, és a történet erkölcsi tanulságait fogalmazza meg.

Az opera további életében fontos fordulópontot jelentett, hogy az addig csak nemesek számára elérhető szórakozási lehetőség a szélesebb néprétegek számára is elérhetővé vált. Ebben nagy szerepe volt a Velencében, 1637-ben megnyíló első operaháznak, ahol az újonnan születő operákat adták elő. A velencei operastílus nélkülözte a kórus és a balett jelenlétét, inkább száraz vagy zenekari kísérettel ellátott recitativók, illetve különböző áriák jellemezték. Két leghíresebb képviselője Francesco Cavalli és Antonio Cesti volt, akik Itália földjén kívül is népszerűsítették az olasz operát.

A 18. században az opera életében Nápoly vette át a vezető szerepet. Ebben az időszakban az opera eltávolodott az ekkorra már kialakult fő irányvonalaktól, és a drámai kifejezés helyett a barokk korra jellemző túldíszítettség, technikai virtuozitás és öncélű gyönyörködtetés lett az opera fő jellemzője. Ez a drámaiság rovására ment, az énekesek hangversenyszerűen adták elő áriáikat, amelyek a cselekményt egyáltalán nem vitték előrébb.

Az 1800-as évek első felében több itáliai zeneszerzőnek is köszönhető az opera megújulása: Rossini vezette be, hogy a jeleneteken belül jegyezzék le a felállást, hogy az énekesek ne önkényesen mozogjanak egymás rovására a színpadon. Bellini a forma és a szemlélet egységét valósította meg, és bevezette a hőstenor alakját, aki a romantikus operák főszereplőjévé vált. Ezután kezdték a többi hangfekvést is bizonyos jellemtípusokkal összekötni. Mercadante a zenekari hangzás egyensúlyát teremtette meg, és nagyobb hangsúlyt fektetett a drámai cselekményre.

A 19. század második felében pedig Giuseppe Verdi írta be magát az olasz opera történetébe, és annak egyik legmeghatározóbb alakjává vált. A kezdeti szerény sikerek és kudarcok után a *Nabuccó*val vált elismertté és a 19. századi romantikus zene vezéregyéniségévé. Operáiban a dallamra mint a zenei kifejezés leghatásosabb eszközére helyezte a hangsúlyt. Előtérbe került a főszereplők lélektani ábrázolása, ugyanakkor a drámai cselekmény fontossága is. Verdi operáiban érzelemdús karakterekkel találkozhatunk, akiknek a sorsán keresztül betekinthetünk az emberi szenvedélyek labirintusába, s ezen keresztül drámai sorsok szemtanúivá válhatunk.

És ha már érzelmekről, szenvedélyről beszélünk, akkor valószínűleg nyugodtan kijelenthetjük, hogy Puccininek sem kellett a szomszédba menni az érzelmeinket és lelkünket felkorbácsoló történetekért és dallamokért. Szem nem marad szárazon, ha csak a *Pillangókisasszony*ra, a *Bohémélet*re vagy a *Manon Lescaut*-ra gondolunk. Tragikus szerelmekkel, különleges helyszínekkel, nem bonyolult emberi viszonyokkal, mély emberi érzésekkel, csodás dallamokkal és áriákkal találkozhatunk Puccini műveiben, a 19. századi olasz operában.

Minek köszönheti az opera a négyszász éve fennálló töretlen sikerét?

Mint ahogy egy jó tál ételhez is többféle jó minőségű alapanyag szükségeltetik, úgy az operának is több összetevője van, ami valószínűleg nagy mértékben hozzájárulhatott és a mai napig is hozzájárul sikeréhez.

Hozzávalók:
színpad látványelemek
operaénekesek jelmezben
zenekar
karmester
libretto – szövegkönyv – a történet
zene

Elkészítés:
Keverjük össze az alapanyagokat, ügyeljünk arra, hogy egyiket se felejtsük ki, hívjunk meg sok embert, majd tálaljuk és együtt fogyasszuk el. Felmelegíthető és fagyasztható is, bármikor újra fogyasztható.

Ahogy már a szépen megterített ünnepi asztalon gondosan elhelyezett ínycsiklandó ételek látványa is lázba hozza az embert, ugyanígy az opera is nagyon hamar magával ragadja közönségét. Mert egyszerre van együtt egy látványra varázslatos, a hétköznapitól eltérő világ a jelmezeknek és díszletnek köszönhetően, illetve a lelket megérintő zene. Az eseménydús vagy szenvedélyes történetek önmagukban is okot adhatnának az izgalomra, de a zenével együtt hatványozottabb élményt jelentenek. Vagyis a színpadi élmény, a zene és a dráma együttese jelenti az operát. És miért több ez, mint egy színházi darab? Mert a zene árnyaltabbá teszi a mondanivalót, megmutat valamit, ami a szöveg mögött van, és ezáltal sokkal összetettebb üzenetet tud közvetíteni a hallgató felé. És minek fogunk hinni? A szövegnek vagy a dallamnak?

A témák

A népszerűség másik oka valószínűleg az, hogy az opera hamar tömegműfajjá vált. Az operák történetei magukba foglalhattak drámai történeteket, hősökkel, királyokkal, tragikus szerelmekkel, ugyanakkor az egyszerű emberek, utcalányok, tolvajok, gonosz figurák ugyanúgy megjelenhettek az opera színpadán. Az operák témája merítkezhetett a görög mitológia történeteiből, szólhatott drámai sorsokról, ugyanakkor az opera seria – a komoly opera – mellett hamar megjelent az opera buffa – a komikus, vagyis vígopera –, amely ugyanolyan népszerűségnek örvendett a maga vidám, hétköznapi történeteivel. Sőt, Velencében bevett szokás volt a 17. században, hogy a háromfelvonásos operák (opera seriák) szüneteiben egy opera buffát adtak elő két felvonásban, így a közönség tulajdonképpen két operát is látott egy este alatt. Micsoda marketingfogás!

A szereplők

Ahogy az operák témái is sok forrásból merítkeznek, úgy a szereplők is széles skálán jelennek meg a királyoktól, főpapoktól, akár természetfeletti lényektől kezdve az egészen hétköznapi szereplőkig. A szerep általában meghatározza, hogy milyen hangfajú énekes énekli. A legáltalánosabb leosztás az, hogy a főhős tenor, az ő párja a szoprán, a női főszereplő. Ők együtt, egymásért küzdenek, élnek, de leginkább halnak meg az opera seriában. A baritonok, basszusok általában idősebb figurákat alakítanak: apaszerep, főpap, király, sőt, a gonoszabb figurák is mindig ezekre a hangfajokra íródtak. Például a tenor és szoprán boldogságát általában egy bariton zavarja meg. A női szerepeknél az alacsonyabb hangfajú szerepek a mellékszereplők, a főhősnők kísérői, ellenségei vagy az idősebb női szereplők

Korabeli plakát részlet – Puccini: Turandot

figurái. Ezzel a sablonnal általánosságban lehet számolni, úgyhogy ha nagyon eltévednénk a történetben, illetve a szövegértésben egy opera hallgatása alatt, csak figyeljünk a hangokra, abból mindig kiderül, kinek kell szurkolni.

Most, hogy végignéztük az alapanyagokat, úgy érzem, elérkezett a lélektani pillanat, hogy összekapcsoljam az olasz konyhát és az olasz operát az olaszok küldetésével. Ugyanis az olasz konyha ugyanazt tudja, amit az olasz opera: megetet valamivel, amire vágyunk, ami kellemesen átjár minket miközben fogyasztjuk, és ami a végén jóllakottságot ad, az egyik a testnek, a másik a léleknek. Számomra nem vitás, hogy az olaszok legfőbb küldetése a táplálás.

És ha esetleg túlzásba estem volna, akkor most gyorsan egy objektív elszámolás arról, mit is adtak nekünk az olaszok! Lássuk csak: Petrarca szonettjeit, Dante Isteni színjátékát, az itáliai reneszánszot, az olasz operát, Michelangelo, Leonardo, Raffaello alkotásait, számtalan tehetséges itáliai festőt, csodálatos épületeket, városokat, zeneszerzők végeláthatatlan listáját, divatot, filmeket, autókat az olasz humort, az olasz focit, az olasz filmművészetet, stílust, kreativitást, az olasz konyhát, szépséget és sok-sok örömöt… Na jó, de ezen kívül mit adtak nekünk az olaszok? Hát, ezen kívül… semmit. ■

Igor Stravinsky – A zene forradalmára

Igor Stravinsky neve összefonódott a 20. századi klasszikus zene radikális megújulásával. Az orosz származású zeneszerző olyan új irányokat mutatott, amelyek alapjaiban rengették meg a zenei világot. Kalandos életútja és forradalmi alkotásai máig inspirálóak maradtak, hiszen nemcsak zenei formákkal, hanem kulturális határokkal is szembeszállt.

Szöveg: Galambos Evelin

Stravinsky 1882. június 17-én született az oroszországi Oranienbaum (ma Lomonoszov) városában. Apja, Fjodor Sztravinszkij híres operaénekes volt, aki Szentpétervár színházaiban lépett fel, így Igor korán kapcsolatba került a zenével. Bár fiatalon zongoraleckéket vett, és érdeklődött a művészetek iránt, családja ügyvédi karriert szánt neki. Stravinsky beiratkozott a Szentpétervári Egyetem jogi karára, de tanulmányai helyett gyakran a zene töltötte ki idejét. Sorsfordító találkozása az akkor már neves zeneszerzővel, Rimszkij-Korszakovval pedig megpecsételte jövőjét. A mentorálás hatására Stravinsky egyre elmélyültebben kezdett komponálni. Első jelentősebb művei, mint például a *Tűzijáték (Feu d'artifice)*, hamar felkeltették a figyelmet.

1909-ben Szergej Gyagilev, a világhírű Orosz Balett igazgatója felfigyelt Stravinsky tehetségére és megrendelte tőle a *Tűzmadár (L'Oiseau de feu)* című balettet. A darab óriási sikert aratott, és megnyitotta az utat további közös munkák előtt. A *Petruska* (1911) után 1913-ban bemutatták Stravinsky talán leghíresebb művét, a *Tavaszi áldozat*ot *(Le Sacre du Printemps)*, amely zenei és táncnyelvében is forradalmi volt.

Az I. világháború kitörésekor Stravinsky Svájcba költözött, majd később Franciaországba került át. Oroszország forradalmi átalakulása miatt soha nem tért vissza szülőházájába. Ebben az időszakban a stílusa is átalakult. A neoklaszszicizmus felé fordult, és olyan műveket komponált, mint a *Pulcinella* vagy a *Zsoltárszimfónia,* melyeket jellemzi a régi zenei formák modern újraértelmezése.

1939-ben, a II. világháború előestéjén Stravinsky az Amerikai Egyesült Államokba emigrált, ahol új hazát talált. Amerikában is aktív alkotó maradt, és művei továbbra is új utakra vezették a zenét. Ebben az időszakban készült például a *The Rake's Progress (A korhely útja)* című opera.

Stravinsky élete végéig folyamatosan kísérletezett. Az Arnold Schönberg és tanítványai által kifejlesztett dodekafónia (tizenkétfokúság) az ő érdeklődését is felkeltette. Bár kezdetben ellenezte a módszert, később maga is alkalmazta azt, bizonyítva, hogy képes a megújulásra.

1971-ben, 88 éves korában hunyt el New Yorkban. A velencei San Michele-szigeten temették el, közel mentorához, Szergej Gyagilevhez.

Igor Stravinsky nem csupán a zenei világot alakította át, az egész 20. századi művészetet is inspirálta. Művei a tradíció és az innováció egyensúlyát tükrözik, és máig fontos hivatkozási pontok zeneszerzők, táncosok és művészek számára. Stravinsky életműve egy határokon és korszakokon átívelő történet a művészet erejéről, amely a világ változásai közepette is képes újra és újra megújulni.

Íme néhány kevéssé ismert érdekes tény Igor Stravinskyról, amelyek árnyalhatják a róla alkotott képet:

Szinte teljesen autodidakta zeneszerző volt

Bár gyakran emlegetik, hogy Rimszkij-Korszakov tanította, ez a kapcsolat valójában sokkal informálisabb volt, mint sokan gondolják.

Pablo Picasso ceruzarajza Igor Stravinskyról

Stravinsky nem kapott rendszeres zenei oktatást, és hivatalos zeneiskolába sem járt. Művészete nagy részét önállóan fejlesztette ki, így az újításai valóban egyedi látásmódjának köszönhetők.

Mágikus babonái voltak

Stravinsky erősen babonás volt és különféle rituálékat végzett, mielőtt komponálni kezdett. Például hitt abban, hogy a nap bizonyos szakaszai kreatívabbak, és ezért mindig ugyanabban az időben kezdett dolgozni. Egy másik szokása az volt, hogy írás közben mindig egy kis talizmánt tartott a zongoráján, mert úgy hitte, ez segít a koncentrációban.

Egyszer letartóztatták az Egyesült Államokban egy hangzat miatt

1940-ben Stravinsky amerikai tartózkodása alatt a *The Star-Spangled Banner (Csillagos-sávos lobogó*, az amerikai himnusz) egyedi, akkordokkal gazdagított feldolgozását vezényelte egy koncerten. Az egyik akkord annyira eltért az eredetitől, hogy a helyi hatóságok állítólag „törvényellenes változtatásnak" minősítették, és rövid időre letartóztatták. Ez persze eltúlzott reakció volt, de jól mutatja, hogy még az ő művészi szabadsága is szembekerült néha a konvenciókkal.

Titokban karikatúrákat rajzolt

Kevesen tudják, hogy Stravinsky művészete nem korlátozódott a zenére. Gyermekkorában és fiatal felnőttként szenvedélyesen rajzolt, különösen karikatúrákat. Néhány munkája megmaradt, és ezekben gyakran saját barátait, zenésztársait örökítette meg humoros stílusban. Azonban ezen karikatúrák közül kevés maradt fenn, és még kevesebb vált nyilvánosan elérhetővé.

[Az Interneten nem lelhető fel egy ilyen rajz sem. A szerk.]

Nem volt jó zongorista – mégis turnézott

Bár Stravinsky kiváló zeneszerző volt, sosem tartották kiemelkedő zongoristának. Mégis vállalkozott arra, hogy saját műveit előadja. Egy alkalommal úgy nyilatkozott, hogy ha nem ő maga játssza el darabjait, senki nem fogja teljesen megérteni, mit is akart velük kifejezni.

Ellenezte a túlzott érzelmességet a zenében

Stravinsky híres kijelentése szerint „a zene önmagáért létezik, nem azért, hogy érzelmeket fejezzen ki". Ez radikális nézetnek számított abban az időben, amikor még sok zeneszerző romantikus érzelmi töltettel alkotott. Ez a filozófiája hatalmas vitákat generált, és hozzájárult modernista hírnevéhez.

Fura barátsága Pablo Picassóval

Stravinsky és Pablo Picasso furcsa, de gyümölcsöző barátságot ápolt. A két művész különböző területekről érkezett, de mindketten az újítás mesterei voltak. Picasso portrét is készített Stravinskyról, amely ma is híres műalkotás. Barátságuk ellenére időnként összetűztek, mivel mindketten erős egyéniségek voltak.

Ezek az apró történetek mutatják, hogy Stravinsky élete nemcsak a zenében volt különleges, hanem a mindennapokban is tele volt váratlan fordulatokkal és színes epizódokkal.

Stravinsky *Tavaszi áldozat* című művének hatását a hallgatók agyára még tudományos szinten is vizsgálták. A darab disszonáns akkordjai és ritmikai törései annyira váratlanok, hogy kimutatták, az emberi agy szokatlanul aktív reakciót mutat a hallgatása közben. Ez a zenemű valóban biológiai szinten is megmozgatja az embereket.

Témája a pogány rituálé és áldozat, alapja az ősi orosz hitvilág. A történet középpontjában egy tavaszi rituálé áll, amelyben a törzs egy fiatal lányt választ ki, hogy feláldozzák az istenek kiengesztelése érdekében. Stravinsky újfajta hangzást teremtett meg azáltal, hogy szokatlan kombinációkban használta a hangszereket. Például a rézfúvósok és ütősök brutális erővel szólnak, ami addig ritkaság volt. Stravinsky a mű megalkotásakor az orosz népi hagyományokból és rituálékból merített inspirációt. Nikolaj Rerih orosz régész és festő segített neki a történet megformálásában és a díszletek megtervezésében. Az „ősi idők Oroszországának" misztikumát próbálták megidézni – ugyanakkor a mű teljes egészében Stravinsky modern, egyéni hangját tükrözi.

A balett 1913. május 29-én debütált a párizsi Théâtre des Champs-Élysées-ben, és az ősbemutatóhoz Vaszilij Nyizsinszkij készítette a koreográfiát. Nyizsinszkij szakított a hagyományos balett eleganciájával és kifinomultságával. A koreográfia a primitív erőt és a természet elemi erejét jelenítette meg: a táncosok görnyedt testtartásban, behajlított térdekkel mozogtak, amelyet szokatlanul erőteljes, dinamikus mozdulatok kísértek. A ritmus szigorú követése és a szinte matematikai pontosságú mozdulatsorok különösen nehéz kihívást jelentettek a táncosok számára. Nyizsinszkij koreográfiája sokkal inkább a zenére épült, mint

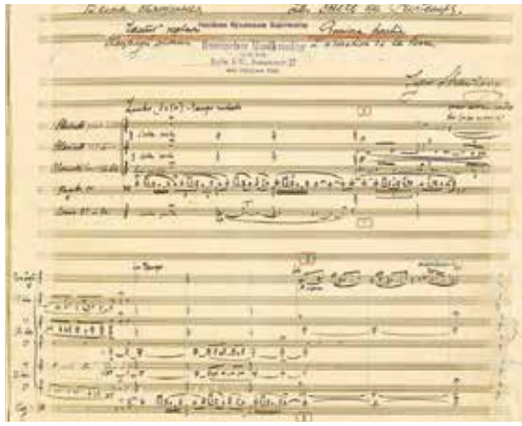

A Tavaszi áldozat kéziratának 1. oldala

a narratívára. A balett nem egy romantikus mese, hanem a természet és az ember ősi kapcsolatát, a pogány rituálék energiáját kívánta megjeleníteni. A mozdulatok mechanikusak és törzsi jellegűek voltak, ami teljesen szokatlan volt a korabeli közönség számára. Az utolsó részben a kiválasztott lány témája szívszorítóan kifejező, tele van belső feszültséggel és pusztító erővel, amit Nyizsinszkij pontosan megformált. A darab premierje legendássá vált – nemcsak a zene és a koreográfia miatt, hanem az általa kiváltott botrány okán is. A közönség egy része döbbenten és felháborodottan reagált az addig példa nélküli, disszonáns zenére és Nyizsinszkij avantgárd koreográfiájára. A bemutató alatt a nézők kiabáltak, fütyültek, dulakodás alakult ki a teremben. Egyes beszámolók szerint Stravinsky, aki a karmester mellett állt, szemében a düh könnyeivel hagyta el a termet. Ugyanakkor a műre érzékenyebb hallgatóság felismerte benne a korszakalkotó zenei és vizuális újításokat.

A *Tavaszi áldozat* a modern zene és balett egyik mérföldköve lett. Nemcsak a zenei világot rengette meg, hanem az avantgárd művészet és koreográfia új irányait is kijelölte, és ez zeneszerzők generációira hatott, köztük Bartók Bélára és Leonard Bernsteinre is.

Közönségünk 2025. május 18-án vasárnap 11:00 órakor a Megérthető Zene című koncertsorozatunkban hallhatja Stravinsky: *Tavaszi áldozat (Le sacre du printemps)* című művét, Hollerung Gábor karmesteri magyarázataival. ■

BDZ à la cARTe kamaraegyüttes

Egy hosszabb beszélgetés **Szepesi Bencé**vel (klarinét, szaxofon)

Hogyan kelt életre a BDZ à la cARTe kamaraegyüttes?
Kanyó Dáviddal (a BDZ fuvolistája) nagyon jó barátok vagyunk, és mindig nagyon szerettünk együtt zenélni. Én rendkívül sok helyen jártam a világban, rengeteg kottát kaptam a fellépéseim, utazásaim során, emiatt nagyon nagy a kottatáram. Így került hozzám számos olyan különleges hangszerösszeállítású kotta, zene, amelyeket senki sem játszott Magyarországon. Az egyik kotta pont ilyen volt, Enzo Gieco *Argentínai emlékek* című műve egészen pontosan. Ez egy 15 perces, különleges stílusú, nagyon jó hangulatú, több tételes darab fuvolára, szaxofonra és vonósötösre. Dáviddal abban maradtunk, hogy egyszer ennek az eljátszására sort kerítünk. Így alakult meg a BDZ à la cARTe kamaraegyüttes, amelybe olyan zenésztársainkat hívtunk zenélni, akikkel amúgy is jóban vagyunk a zenekaron belül, vagyis kifejezetten baráti alapon alakult meg az együttes. Semmilyen magasztos szakmai célunk nem volt, az én régi vágyam teljesedett be azzal, hogy ezeket a darabokat eljátsszuk.

Mesélj kicsit a névválasztásról! Nekem személy szerint nagyon tetszik, annyira kifejező.
Ez a név valamelyik étteremben pattant ki a fejemből. Később utánanéztünk, és több ilyen nevű együttest is találtunk, többek között egy egyesült királyságbeli diszkó együttest, valamint egy magyar partyzenekart is, de ilyen elnevezésű komolyzenei kamaraegyüttesre nem találtunk utalást.

Mit tudsz elmondani az együttes repertoárjáról?
Szeretek „csak úgy örömből" zenélni, és szerintem ezzel a többiek is így vannak. Élvezzük, hogy nincs kifejezett komoly, vagy akár pénzbeli tétje a zenélésnek. A cél a közönség szórakoztatása, miközben mi is remekül érezzük magunkat. A BDZ-ben gyakran embertpróbáló, nehéz darabok vannak, és mivel ez a fő hivatásunk, az időnk legnagyobb részét is ez teszi ki, ez viszi el a legtöbb energiánkat. Ezért is döntöttünk úgy, hogy a kamaraegyüttes egyfajta örömzenélés-projekt legyen, amihez "munkaidő" után is van kedvünk. A közönségnek is jó, hogy nem leterhelt, pattanásig feszült zenészeket látnak, hanem végső soron egy felszabadult, minőségi dolog a cél és a végeredmény. A repertoárunkban természetesen komolyabb hangvételű zeneművek is megtalálhatóak, de főleg filmzene-, illetve tangóátiratokból állítjuk össze a műsort.

Hogyan készülnek számotokra az átiratok?
Több kiváló zenész segít nekünk ebben. Ott Rezső például nagyon jó átiratokat készít, illetve a zenekarból Szontagh Mártonnak (a BDZ csellistájának) is remek érzéke van ehhez, fantasztikusan dolgozott át darabokat számunkra. Pánczél Tamás (a BDZ hegedűse) kollégánk pedig konkrétan egy saját művet írt az à la cARTe számára, melynek címe *Tekeringő* – ez egy nagyon élvezetes, egyedi kis keringő.

Nemrégiben Füzérradványon volt egy óévbúcsúztató koncertünk, ahol Corelli *Karácsonyi concertó*jából játszottunk részleteket. Ebben én szopránszaxofonnal játszottam az egyik hegedűszólamot, Dávid pedig a másik szólóhegedűt fuvolával. Egészen pazarul működött. Rá is döbbentünk, hogy a szopránszaxofon mennyire elképesztően jól tudja imitálni az oboát. Olyan zenemű pedig, amely fuvola-oboa hangszerösszeállítású, végtelen mennyiségben áll a rendelkezésünkre, úgyhogy most elkezdjük ezeket is feltérképezni. Szopránszaxofonnal különlegesebb az összeállítás, mint oboával, valahogy szexibb az egész.

A repertoár kialakításánál az jelenti a folyamatos nehézséget, hogy megtaláljuk azokat a darabokat, amelyek nem hangzanak „bizarrul" egy ilyen formációban. Régi vágyam, hogy kezdjünk el énekes és hangszeres szólistákkal is együttműködni. Például egy harmonikással kiegészülve sanzonokat, vagy egy énekessel akár barokk zeneműveket is hitelesen elő tudnánk adni. Sok a lehetőség, amelyeket most szeretnénk kiaknázni. Olyan darabokat igyekszünk beemelni az együttes repertoárjába, amelyekben a klarinét, a szaxofon és a fuvola hangszercsalád eredetileg is benne van. Nem akarjuk kifacsarni, megerőszakolni a műveket, nem az a cél, hogy egy eredetileg zongorára írt szólamot szaxofonon adjak elő, mert annak nincs értelme.

Mi a következő projektetek?
Novemberben az MVM rendezésében volt egy fergeteges koncertünk; Saint-Saëns *Az állatok farsangjá*t játszottuk a Magyar Zene Házában Lackfi Jánossal és Balázs Jánossal. Ennek az ötlete nagyjából fél évvel korábbról származik, amikor Balázs János barátom megkeresett, hogy szüksége lenne egy kis létszámú együttesre, amelyet ő tud irányítani a zongora mögül. Ebből a produkcióból végül négy vidéki koncert is lesz a Cziffra Fesztivál keretében, az Országos Filharmónia rendezésében 2025 első félévében. Ez a darab Lackfi zseniális verseivel és Balázs János fantasztikus zongorajátékával egyszerűen „sikerre van ítélve", nem lepődnék meg, ha egy évekig tartó, sok koncertből álló projekt lenne belőle végül.

Vannak konkrét műsorok, amelyeket elvisztek a fellépésekre, vagy mindig az igényekhez igazítjátok, amit játszotok?
Ez attól is függ, hogy hol játszunk. Ha a Zempléni Fesztiválra készülünk, akkor igyekszünk újítani a repertoáron. Rengeteg lehetőség van a tematizálásra, stílus vagy szerzők szerint is. Ez mindig akkor dől el, amikor már megvannak a koncert részletei, illetve fontos szempont az is, hogy olyan darabokat válogatunk be ilyenkor a műsorba, amelyeknek szerintünk sikere lehet.

...és néhány rövid a többi taggal

Kanyó Dávid (fuvola, pikoló)

Hogyan éled meg az előadást, amikor a BDZ à la cARTe-ban személyesebb kapcsolódás alakulhat ki a közönséggel?
Úgy érzem, mindig nagyobb hatással van a közönségre, ha „testközelből" élvezheti az előadást. A személyesség varázsa szembetűnőbb, a játékosok reakciói jobban tetten érhetők, mint egy nagy szimfonikus előadáskor. Számomra is azok a legemlékezetesebb koncertek az életemben, amelyeken hallgatóként a legapróbb rezdüléseit is megtapasztalhattam a művésznek. Ez számunkra is egy sokkal intimebb közeg, ahol valóban megélhetjük a kamarazenélés örömét.

Van-e különbség az egymásra figyelésben és az összhang kialakításában a BDZ-ben és a BDZ à la cARTe-ban?
A karmester hiányából adódóan természetesen van különbség, hiszen míg egy nagy együttest egy ember akarata, zeneisége, lüktetése fog össze, addig itt sokkal nagyobb zenei szabadsága van mindannyiunknak. Ugyanakkor alaposabban megismerjük a műveket, egymás szólamát, tudjuk, mely rész kellemetlenebb egy-egy muzsikustársunknak és közösen találunk rá megoldásokat. Mivel a próbafolyamat is személyesebb, óhatatlanul jobban megismerjük egymást, ezáltal a közös zenélésünk is közvetlenebb, lazább, természetesebb, igazi szimbiózis jön létre. Egy igazi örömzenélés!

Kalla-Tóta Hajnalka (hegedű)

Szerinted mitől más a BDZ à la cARTe kamaraegyüttes, mint a BDZ más kamaraegyüttesei? Miért szeretsz itt zenélni?

A mi együttesünk tulajdonképpen egy vonósötös (két hegedű, brácsa, cselló, bőgő) két fafúvós hangszerrel kiegészítve. Szepesi Bence kezében a klarinét gyakran cserél helyet a szaxofonnal, Dávid pedig sokszor vált pikolóra, így még gazdagabb hangzásvilágot tudunk létrehozni, színesítve ezzel a repertoárunkat. Ezáltal egy-egy koncert sokkal változatosabb tud lenni, mint egy kisebb, homogénebb apparátussal, és a közönség is biztosan talál darabjaink között kedvére valót. Én személy szerint mindig szerettem ezt a zenei változatosságot, ezért is kedvelek a BDZ-ben zenélni, és élvezem, hogy ezt újabb darabokkal, több stílusban, ebben a formációban is folytathatom. Természetesen ehhez hozzájárul az is, hogy nemcsak a zenei nyelvezetünk közös, de jó barátok is vagyunk, hasonló a humorunk, így a próbák is nagyon jó hangulatban telnek. Tele vagyunk ötlettel, mindannyiunknak vannak elképzelései akár darabokat, akár koncerteket illetően, és ezeket szép sorban igyekszünk is mind megvalósítani.

Mennyire más a felelősségérzet vagy a szerepetek egy kisebb együttesben, mint egy nagy zenekarban?

A zenekarban szekund szólamvezető vagyok már lassan 22 éve. Ez ugyan egy nagyon szép és felelősségteljes feladat, mégis jólesik időnként kimozdulni ebből a szerepből és első hegedűsként játszani az à la cARTe-ban. Viszont ez nagyban különbözik attól, amit megszoktam, és nem csak a játszanivaló miatt. A fúvósok szinte mindig szólóznak a zenekarban, akkor is, ha nem az első szólamot játsszák. Kamarázás alkalmával viszont időnként bármelyikünk vezetheti, irányíthatja a többieket. Kicsit olyan ez, mintha nem a négy, hanem a hét muskétás lennénk: „Mindenki egyért, egy mindenkiért”… Emiatt a frekventált szerep miatt, és mert mindannyian, akik vonósként a zenekarban egy szólam részei vagyunk, de itt egyedül játsszuk a saját anyagunkat, úgy gondolom, jóval nagyobb az egyéni szerepünk és egyben a felelősségünk is az előadás sikerében.

Botár Bence (nagybőgő)

Másképp készülsz fel lelkileg vagy szakmailag egy kamarazenekari koncertre, mint egy szimfonikus előadásra?

Lelkileg nincs igazán különbség aközött, hogy kamara vagy szimfonikus produkcióban veszek-e részt, ellenben másfajta szakmai attitűdöt igényel a kettő. A BDZ zenekari tuttistájaként a legfontosabb a szólamhangzásba beilleszkedés, az alkalmazkodás, a BDZ à la cARTe bőgőseként viszont egy személyben vagyok a kamaraegyüttes ritmikai és hangnemi alapja is. Minden dinamikai, játékmódbeli eszköz, amit alkalmazok, nagyobb hatással van a hangzásunk egészére.

Milyen kihívásokat vagy fejlődési lehetőségeket látsz a BDZ à la cARTe-ban?

Fejlődési lehetőségünk leginkább a repertoárunk bővítésében rejlik, szerencsénkre rengeteg, különböző stílusú darab létezik, amely nagyszerűen adaptálható a mi felállásunkra. Több zenésztársunk is segít ebben, többek között Szontagh Márton csellista kollégánk is több remek átiratot készített már számunkra.

Bánhegyi Tünde (hegedű)

Szerinted mitől különleges a BDZ à la cARTe kamaraegyüttes?

A BDZ à la cARTe különlegessége egyrészt a hangszerek összeállításában rejlik. A vonósötös önmagában is egy létező kamarafelállás, nálunk ehhez még két fúvós hangszer társul, a klarinét és a fuvola, amelyek több szerepet is betöltenek (klarinét, altszaxofon, szopránszaxofon, fuvola, pikoló, altfuvola). Erre a különleges hangszerösszeállításra mi magunk állítjuk össze a repertoárunkat, saját ötleteink alapján időről időre tovább bővítjük, átiratok után kutatunk vagy átiratokat készíttetünk. A klasszikus zenéken kívül könnyűzenei darabokkal is gazdagítjuk a műsorunkat, melyek igen közkedveltek a koncertjeink során: keringők, tangók, filmzenék, musicalek stb...

Az együttes másik értéke abban rejlik, hogy régi barátság köt össze minket, amely még az egyetemi évek alatt alakult ki, így mind a próbákon, mind a fellépéseinket tekintve jó hangulatban, közös sikerekben és örömökben van részünk.

Mennyire fontos az egyéni kezdeményezés és az önállóság a BDZ à la cARTe-ban, és hogyan viszonyul ez a szimfonikus zenekarban tapasztalható struktúrához?

Az egyéni kezdeményezésnek sokkal nagyobb szerepe van a kamarazenei műfajban. Egy kamaraegyüttesben – legyen szó bármilyen összeállításról – sokkal nagyobb szükség van az egymásra való odafigyelésre, az intimitásra és az egyéni megnyilvánulásokra. Egy szimfonikus zenekarban a zenésznek kevesebb szerep jut szólistaként megmutatnia hangszeres tudását. Itt, a mi együttesünkben mindenki teret kap szólószerepekre, egyéni lehetőségekre, persze a legfontosabb az, amit maga a kamarazene műfaj jelent: a „társas muzsikálás”.

Helecz Dániel (cselló)

Hogyan segíti a BDZ à la cARTe kamaraegyüttesben való tapasztalat a szimfonikus zenekari munkádat, vagy fordítva?

Amellett, hogy a BDZ kamaraegyüttesében játszani nagyszerű élmény, mindig kihívást is jelent, hiszen az együttzenélés, a közös hullámhossz és az egymásra való figyelés kiemelten fontos ahhoz, hogy valóban jó produkció születhessen. Ez a fajta zeneélmény és próbafolyamat nemcsak fejleszt minket, de örömet is szerez. Alapvetően a játék közbeni kommunikáció és alkalmazkodó képesség az, ami a szimfonikus zenekari muzsikálásban is nagy előnyt jelent. A BDZ-vel sokféle stílusban zenélhetünk, sőt, egy koncerten belül is változatos műsorokkal találkozhat a közönség – és ez természetesen a kamaraegyüttesünkre is hatással van, oda-vissza működik.

Hogyan különbözik a BDZ à la cARTe kamaraegyüttesben való munka dinamikája a szimfonikus zenekarétól?

Mivel a kamaraegyüttesben „pár” emberrel kevesebben vagyunk, a próbafolyamat léptéke alapvetően eltér egy szimfonikus zenekari próbától. A kamaraegyüttesben csakis magunkra vagyunk utalva, karmester híján ez nagyon intenzív figyelmet igényel. Ezzel szemben a szimfonikus zenekarban hosszabb, nagyobb ívű művek is szerepelnek a repertoáron, amelyek optimális koncentrációt és erőnlétbeosztást igényelnek. Azonban egy közös nevező mindig van, bármelyikről is legyen szó: a jókedv.

Markó János (brácsa)

Mit jelent neked a BDZ à la cARTe kamaraegyüttes és az ebben való zenélés?

A BDZ à la cARTe számomra egyenlő a felhőtlen, jó hangulatú baráti zenéléssel. Aminek még külön örülök, hogy a visszajelzések alapján ez a közönségnek is tetszik.

Milyen hatással van a karmester jelenléte vagy hiánya a munkára a BDZ-ben és a BDZ à la cARTe -ban?

Egy jó karmester rendkívül inspiráló tud lenni a zenekar számára, de ezt igazán akkor vesszük észre, ha egy kevésbé karizmatikus dirigens jelenlétében ránk, a zenekarra hárul a koncert hangulatának megteremtése. Az együttesünkben tudjuk, hogy ezt nekünk kell megoldani, és pótolni esetenként Hollerung Gábort. Szepesi Bence elég jó úton halad a közönség érdeklődésének fenntartásában, persze vitathatatlanul érződnek rajta a BDZ-ben, Hollerung Gábor mellett eltöltött évtizedek ■

Fotók: Monoki Attila

Barangolás az idővonalon

„Óh idő, futós idő!
Esztendeink sasszárnyadon repűlnek;
Vissza hozzánk egy se jő..."
Csokonai Vitéz Mihály: Újesztendei gondolatok

Mintha tegnap lett volna, hogy arról vitázott a világ, hogy mikor is kezdődik a 21. század. És hogy a 2000-es év akkor hová, melyik évezredhez is tartozik. És hogy összeomlik-e világháló a kettes szám megjelenése miatt. És mire ébredtünk idén január 1-jén? Arra, hogy 2025 van, azaz eltelt 25 év, egy negyedszázad a harmadik évezredből. Ebből az alkalomból kicsit körülnézünk az idő múlásával, maradásával, eltűnésével, visszatérésével, szaladásával, lassúságával, repülésével, vánszorgásával és egyéb tulajdonságaival kapcsolatos műalkotások körében.

Szöveg: Viant Katalin

„Mélységes mély a múltnak kútja"

Ez Thomas Mann *József és testvérei* című monumentális művének szállóigévé vált kezdőmondata Sárközi György fordításában. Arany Jánosnál, a *Toldi estéjé*ben e sorokat leljük: „Megavult az ős ház, a zápor lemosta, / Az idő, e vén sas, szörnyen megrugdosta…" Berzsenyi Dániel *A közelítő tél* című, 1804 után született versében pedig az „Oh, a szárnyas idő hirtelen elrepűl, / S minden míve tünő szárnya körül lebeg!" verssorok nemcsak az évszak, hanem az emberélet telének közeledtéről, az idő múlásáról is szólnak. Az időt a hétköznapokban napórával, homokórával, atomórával és okosórával mérjük, a zenében pedig a kegyetlen metronómmal, amelyet Johann Nepomuk Mälzel szabadalmaztatott 1816-ban. A szerkezet hamar elterjedt (ebben olyan nagyságok is közrejátszottak, mint Ludvig van Beethoven – Dohnányi Ernő viszont kimondottan nem szerette). Az időmérés egységeihez olyan zeneműveket csatolhatunk, mint Haydn *D-dúr (Óra) szimfóniája (No. 101.)* vagy Chopin *Desz-dúr (Perc) keringője* (Op. 64., no. 1.).

„Egy ezredévnyi szenvedés"

Vörösmarty Mihály *Szózat*ában kétszer is szerepel e szó: „Ez a föld, melyen annyiszor / Apáid vére folyt; / Ez, melyhez minden szent nevet / Egy ezredév csatolt", és „Egy ezredévi szenvedés / Kér éltet vagy halált!". Tóth Árpád *Esti sugárkoszorú* című, 1923-as versében a „..percek mentek, ezredévek jöttek" sor mintegy átöleli a két időt, majd a vers megemlíti kedvenc műfajunkat, a zenét is: „És éreztem: szivembe visszatér / És zuhogó, mély zenével ered meg, / Mint zsibbadt erek útjain a vér, / A földi érzés: mennyire szeretlek!"

„E fáradt világra – Egy új világ reszketve készül"

Ady Endre sorai a *Vén faun dala* című versében. Ő is, a századforduló költői is ezt az „új világot", a lélek belső világát érzékelik, fogadják örömmel és kétséggel. Nem egy új évszázadot, de egy új világot ünnepel Dvořák *IX. (Újvilág) szimfóniá*ja, amely 1893-ban, a szerző amerikai évei alatt született. S hogy a megváltozott világról hogy beszél egy mezőségi népdal? Íme: „Nem úgy van most mint volt régen / Nem az a nap süt az égen / Nem az a nap nem az a hold / Nem az a szeretőm ki volt… / Azt gondoltam míg a világ / Mindig ég a gyertyavilág".

„Örülnék, ha utcákon, tereken is muzsikálnának"

Az UNESCO, az ENSZ Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete idén 75 éves. E szervezet jelölte ki október 1-jét A zene világnapjának, amelyet Yehudi Menuhin kezdeményezett – a címben idézett szavakkal is. 2024-ben az ünnep előestéjén adták át Budapesten a Dohnányi Ernő Zenei Központot, amely méltó emléket állít a zenekar névadójának, Dohnányi Ernő zongoraművész-zeneszerzőnek. És ha már a zene „a hangok és a csend érzelmeket kiváltó elrendezése", idézzük Szép Ernőt a csendről: „Olyan csöndet szeretnék / Hogy hallván hallgassam / A pillangók szárnyait."

„A szűre ujjából kiereszti-e a tavaszt"

Miért „szökik", ha egy nappal tovább tart négyévente az év? Azért, hogy a naptár szinkronba kerüljön a csillagászati idővel. Ma szökőévnek, a régi időkben „Mátyás ugrásának" nevezték az ilyen évet, mert a névnapok ilyenkor egy napot ugrottak. Mátyás-napon, azaz február 25-én mindenki azt figyelte, hogy Mátyás a szűre ujjából kiereszti-e a tavaszt, vagy töri-e a jeget, vagy csinál-e megint telet… *Jégtörő Mátyás* címmel népmeseregény is született Tamási Áron tollából, mely Babits Mihály szerint „éppoly igazi, tőrőlmetszett Tamási-könyv (…), mint amilyen akár az első Ábel-kötet volt."

„új topán a küszöbön…"

Arany János szavaival szilveszterkor „az ó év haldokol", Babits Mihály szerint pedig az új év „…beköszön, / régi könyvben új lap, / új topán a küszöbön, / ég küszöbén új nap. / Ej haj dús az év, / minden jót igér, / minden napja cél és / minden éje kéj." A szilvesztert ifj. Johann Strauss zenéjének kedvelői a *Denevér* című operettel tölthetik, a könnyűzene kedvelői pedig dúdolhatják a *Különös szilvesztert* Cserháti Zsuzsától vagy Ella Fitzgerald, esetleg a U2 dalait.

„Sirokkó, bóra, ezerféle kófic rohama csap rád"

A „négy évszak" kifejezéshez a zenekedvelők egyértelműen Vivaldi concertóciklusát társítják, de azt már kevesebben tudják, hogy a négy hegedűversenyhez négy szonett is társul, amelyeket talán maga Antonio Vivaldi írt. A tavaszt így idézi meg a költemény: „A virágos réten sugdosón lehelget / a fű, a lomb és mély álomba bódul / a kecskepásztor, hű kutyája mellett.". A nyarat az alábbi sorok elevenítik fel: „Mozdul a pásztor félve, izgatottan, / dörög az ég, rajta villám cikáz át". Míg a nyarat a zivatar, az őszt a vadászat jelképezi: „A vadászok hajnalban útra kelnek, / kürttel, puskásan, alvó falvakon túl / vadat hajszolva jó nyomot követnek", a télnél pedig ismét felbukkan egy gyönyörű és félelmetesen, jegesen csillogó vihar: „Sirokkó, bóra, ezerféle kófic / rohama csap rád zúgó szél-hadaknak / ilyen a tél hát, de van benne jó is.". Milyen jó lenne, ha ezeket itthoni koncerttermekben is hallhatnánk, de nálunk sajnos kevésbé szokás ezek felolvasása az előadások során.

„…esztendő! Hány csemetéd van?"

Csanádi Imre *Hónapsoroló* című versében ott a válasz: „Tíz meg kettő! / Jégen járó január, / fagyot fújó február, / rügymozdító március, / április, füttyös, fiús, / május, május, virágdús, / kalászkonyító június, / kaszasuhintó július, / aranyat izzó augusztus, / szőlőszagú szeptember, / levélhullató október, / ködnevelő november, / deres, darás december." Kalendáriumot ma már nemigen használunk, de jó tudni, hogy a maihoz hasonló naptárlapokat nyomtatásban legelőször a Mátyás király udvarában is megfordult jeles csillagász, Regiomontanus adott ki 1474-ben, Nürnbergben. Az első nyomtatott magyar nyelvű naptárt 1545 és 1550 között Benczédy Székely István jelentette meg Krakkóban.

„…sivár hétköznapból is ünnepet csinálj!"

„Nézz utána, hogy minden napból, a legközönségesebb, sivár hétköznapból is ünnepet csinálj, ha pillanatokra is! Egy jóindulatú szóval. Méltányos cselekedettel. Udvarias mozdulattal. Nem kell sok az emberi ünnephez…Az élet gazdagabb lesz, ünnepibb és emberibb, ha megtöltöd a hétköznapok néhány percét a rendkívülivel, az emberivel, a jóindulatúval és az udvariassal; tehát az ünneppel." Márai Sándor *Füveskönyvé*ben találjuk ezeket a megfontolandó sorokat, hiszen ki ne vágyna több ünnepre és kevesebb hétköznapra? Ady Endre biztosan, olvashatjuk az *Adja meg az Isten* című versében („Száz bús vasárnap helyett / Sok víg hétköznapot."), és Juhász Gyula is hasonlókat fogalmazott meg a *Hétköznapok* című költeményben („Hétköznapok szürke légióját / Szép éjszakák zászlója viszi át / Az örök ég gárdájába").

„holnap ismét megvirrad"

Zárhatnánk-e az időről való elmélkedésünket fontosabb sorokkal, mint Tompa Mihály gondolataival? „Kik kényelmes egykedvűségben engedik elmúlni a perceket, vigasztalván magokat azzal: hogy holnap ismét megvirrad, nem veszik észre, hogy az idő a legnagyobb kincs, tökéletesedésünk külső feltétele, erkölcsi életünk rámája, s ha elveszett hasztalan, többé nem kárpótolható; nem veszik észre, hogy minden napnak meg van a maga terhe, minden percre bizonyos kötelességvégzés szabatott, s így az egyszer elvesztett idő kára, örök kár marad életünkben…Az esztendő részei észrevétlenül simulnak egymásba: Néhány rövid óra még, s a lehanyatló nappal elmúlik az év is. Balgatagok, kik (…) elveszni hagyják az órákat az élet kárára!"

„grog-grog-grog"

2025 év madara a böjti réce. Védett madár, a hím hangja igazi tavaszi dallam, amely gyakran hasonlít egy mély, tompa „grog-grog-grog" hangzásra. A nőstények hangja viszont lágyabb és gyengédebb. Gyakran hallhatóak tompa, reszelő hangzású „kvák-kvák" hívogatások. A fiókák hangja, ha éhesek vagy félnek, gyengéd, síró, hogy segítsenek a szülőknek megtalálni és etetni őket.

„De szeretnék hajnalcsillag lenni"

2025 uralkodó bolygója a Vénusz, amely – a Hold után – a második legfényesebb objektum az égen. Nevét a szépség római istennőjéről, Vénuszról kapta, de mi maradjunk a szép Esthajnalcsillag elnevezésnél. A Vénuszt Galileitől kezdve sokan, sokféle céllal kutatták, így nem meglepő, hogy Jászai Mari színésznőről, Klafsky Katalin operaénekesnőről és báró Orczy Emma regényírónőről is elneveztek egy krátert. A *Megyen már a hajnalcsillag lefelé* című népdalt Bartók Béla gyűjtötte a Békés vármegyei Vésztőn, 1917-ben. Más szövegvariánsokkal is ismert, például „De szeretnék hajnalcsillag lenni", „Szépen ragyog az esthajnali csillag", „Feljött már az esthajnali csillag"…

A kínai horoszkóp szerint 2025 a Kígyó éve, amely átalakulást, sorsfordító változásokat hoz, egyéni életünkben is növekedés indul el. Aki nem hiszi, járjon utána, hogy igaz-e, gondolja át 1941, 1953, 1965, 1977, 1989, 2001 és 2013 eseményeit.

■

A Budafoki Dohnányi Zenekar hangversenyei 2025. március – május

2025. március 17. **hétfő** 19:30 Zeneakadémia	**Chopin:** e-moll zongoraverseny **Csajkovszkij:** b-moll zongoraverseny	**Hegedűs Endre – zongora** Vezényel: **Werner Gábor**
2025. március 27. **csütörtök** 19:30 Zeneakadémia Dohnányi bérlet 5.	**HANGOK A MÚLTBÓL** **Mester Dávid:** Hangok a múltból **Bach-Stokowski:** Chaconne **Bruckner:** VI. szimfónia I. Maestoso II. Adagio. Sehr feierlich III. Scherzo. Nicht schnell – Trio. Langsam IV. Finale. Bewegt, doch nicht zu schnell	**Budafoki Dohnányi Zenekar** Vezényel: **Martin Sieghart**
2025. március 30. **vasárnap** 19:30 Müpa	**A JÖVŐ HANGJAI** **Carl Orff:** Carmina Burana	**Rácz Rita** – szoprán **Szerekován János** – tenor **Haja Zsolt** – bariton **Budafoki Dohnányi Zenekar** Vezényel: **Hollerung Gábor**
2025. április 4. **péntek** 19:00 Klauzál Ház Budafoki hangversenyesték	**BEL CANTO SYMPHONY** **Rossini:** A tolvaj szarka – nyitány **Bellini:** Norma – nyitány **Donizetti:** Don Pasquale – nyitány Roberto Devereux – nyitány **Verdi:** Nabucco – nyitány La Traviata – nyitány Luisa Miller – nyitány Aida – nyitány Giovanna d'Arco – nyitány	**Budafoki Dohnányi Zenekar** Vezényel: **Matteo Castelli**
2025. április 6. **vasárnap** 11:00 Zeneakadémia Megérthető zene 4.	**BACH SZELLEME** **Mendelssohn:** Lobgesang	**Miksch Adrienn** – szoprán **Megyesi Schwartz Lúcia** – mezzo-szoprán **Szappanos Tibor** – tenor Budafoki Dohnányi Zenekar **Budapesti Akadémiai Kórustársaság** (karigazgató: **Balassa Ildikó**) Előad és vezényel: **Hollerung Gábor**
2025. április 30. **szerda** 19:30 Zeneakadémia Dohnányi bérlet 6.	**SZENVEDÉLY ÉS EROTIKA** **Wagner:** Liebesverbot – nyitány **Martucci:** Notturno **Zippoli:** Elevazione **Morricone: Misszió –** Gábriel oboája **Gyöngyösi:** Szerelem **Csajkovszkij:** Hegedűverseny – 1. tétel **Albeniz:** Legenda – zenekari változat **De Falla:** Tűztánc **Puccini:** Manon Lescaut – Intermezzo **Ravel:** Daphnis és Chloé – 2. szvit	**Gazda Bence** – hegedű **Budafoki Dohnányi Zenekar** Vezényel és csellón közreműködik: **Bogányi Tibor**

A Budafoki Dohnányi Zenekar hangversenyei 2025. március – május

2025. május 8. **csütörtök** 19:00 Klauzál Ház Budafok-Tétényi Tavaszi Művészeti Fesztivál	**MAGYAR LÉLEK EURÓPÁBAN** **Haydn, Beethoven, Brahms, Liszt, Delibes, Berlioz, Sarasate, Suppé, Monti művei**	
2025. május 11. **vasárnap** 11:00 Müpa 19:30 Müpa Énekel az ország	**ÉNEKEL AZ ORSZÁG** **Petrovics Emil:** Lysistrate **Carl Orff:** Carmina Burana	**Rácz Rita** – szoprán **Miksch Adrienn** –szoprán **Horváth István** – tenor **Haja Zsolt** – bariton **Országos Egyesített kórus** **Budafoki Dohnányi Zenekar** Vezényel: **Hollerung Gábor**
2025. május 18. **vasárnap** 11:00 Zeneakadémia Megérthető zene 5.	**A RÍTUS APOTEÓZISA** **Stravinsky:** Le sacre du printemps (Tavaszi áldozat)	**Budafoki Dohnányi Zenekar** Előad és vezényel: **Hollerung Gábor**
2025. május 23. **péntek** 19:30 Müpa ZenePlusz 4.	**FÖLDLEGENDÁK** **Stravinsky:** Le Sacre du Printemps **Földlegendák – táncjáték**	**Fitos Dezső Társulat** Rendező-koreográfus: **Fitos Dezső, Kocsis Enikő** **Pálházi Bence Bandája** **Budafoki Dohnányi Zenekar** Vezényel: **Hollerung Gábor**
2025. május 30. **péntek** 19:00 Klauzál Ház Budafoki hangversenyesték 7.	**ELŐDÖK NYOMDOKAIN** **Bella Máté:** About time **Richard Strauss:** Oboaverseny **Brahms-Schönberg:** g-moll zongoranégyes zenekari átirata	Budafoki Dohnányi Zenekar **Farkas Ágnes –** oboa Vezényel: **Thomas Kornél**

2025. március 8. szombat
19:30 Müpa
ZenePlusz bérlet

LE DONNE DI GIACOMO
A női lélek útvesztőjében

Színművészek: Menczel Andrea, Adorjáni Bálint
Operaénekesek: Rácz Rita, Miksch Adrienn, Sáfár Orsolya, Anatolij Fokanov, László Boldizsár, Ódor Botond
ARLtistic Dance Company
Budapest Akadémiai Kórustársaság (Karigazgató: Balassa Ildikó)
Budafoki Dohnányi Zenekar
Rendezőasszisztens: Máté Martina
Írta: Turcsányi Ildikó
Dramaturg: Tóth Kata
Koreográfus: Albert Réka Lilla
Díszlet- és jelmeztervező: Árva Nóra
Rendező: Garajszki Margit
Vezényel: Hollerung Gábor

Giacomo Puccini szerette a jót, élvezte az élet gyönyöreit: a jó ételeket, a finom cigarettát, a zamatos borokat, az automobilt és a természet csodáit. Rajongott a szépségért, melynek legmagasabb fokú megtestesülése számára a „la Donna". A NŐ.

Élete a nők körül forgott. A jóképű és körülrajongott zeneszerző zavaros nőügyei nem véletlenül váltak életrajzírói legkedveltebb témájává. Ennek fényében különösen érdekes, hogy szerzőnk végül egy férjes, gyermekes asszonyt választott társául, akit azután persze szintén rendszeresen megcsalt.

Mai esténken nem egy operarészletekkel tűzdelt életrajzi előadást mutatunk be Önöknek, és nem a nagy olasz mester életének pikáns titkait készülünk kibeszélni. A BDZ produkciója Puccini saját maga által teremtett nőalakjai iránti csodálatát, a női titok megfejtésének örök vágyát igyekszik megmutatni.

Az előadás egyetlen képzeletbeli misztikus éjszaka története, amelyben felbukkan egy titokzatos, ismeretlen asszony, akivel együtt bolyonganak a női lélek útvesztőjében: Mimi, Musette, Tosca, Csocso-szán vagy Liú szívében, illetve Turandot halálos szerelmi univerzumában.

2025. március 17. hétfő
19.30 Zeneakadémia

HEGEDŰS ENDRE ZONGORAESTJE

Chopin: e-moll zongoraverseny
Csajkovszkij: b-moll zongoraverseny

Hegedűs Endre – zongora
Vezényel: Werner Gábor

A mai estén felcsendülő e-moll zongoraverseny Chopin legismertebb művei közé tartozik. Az első tételt impozáns tutti vezeti be. Amikor a zongora belép, már szinte nem is szorul a zenekar támogatására. A lassú tételt áthatja a zeneszerző magánéletét ez idő tájt felkavaró szerelmi szenvedély, gyengéd, ábrándos muzsika - a tételt több film zenéjében is felhasználták. A záró tétel megőrzött valamit a Mozart zongoraversenyek csillogó társalgási tónusából, de Chopin lengyel népzenei élményei is karakterisztikus színeket kölcsönöznek a tételnek.

„Ki kell irtani belőle a banalitásokat, és játszhatóvá kell tenni néhány lejátszhatatlan részt" – mondta Arthur Rubinstein, amikor Csajkovszkij megmutatta neki a frissen elkészült b-moll zongoraversenyt. A megjegyzésre a szerző annyira megsértődött, hogy áthúzta a Rubinsteinnek szóló ajánlást. A darabot így Hans von Bülow mutatta be, később persze Rubinstein is gyakran játszotta. A zenemű mára az egyik legnépszerűbb zongoraverseny, az első tételt átható romantikus pátosz, a második tétel líraisága és a záró tétel népdal ihlette fergeteges befejezése nem véletlenül emeli a legkedveltebb zeneművek sorába.

2025. március 27. csütörtök
19:30 Zeneakadémia
Dohnányi bérlet

HANGOK A MÚLTBÓL

Mester Dávid: Hangok a múltból
Bach-Stokowski: Chaconne
Bruckner: VI. szimfónia

Vezényel: Martin Sieghart

Mai esténken egy zenei időutazásra invitáljuk Önöket, melyben az elmúlt idők zenei tradícióinak továbbélését járjuk körül. Három zeneszerzőnket az kapcsolja össze, ahogyan ezeket a tradíciókat a maguk módján, saját eszközökkel, új attribútumokkal ruházzák fel.

Mester Dávid a 21. században is Bartók és Kodály nyomdokain halad.

„Hangok a múltból című szimfonikus zenekarra íródott nyitányom fő gondolatisága, hogy gesztusaiban felidézze Bartók és Kodály szellemiségét, a forradalom hangjait, melyen végül a magyar népdal diadalmaskodik. A hídformában íródott kompozíció egyszerre kíván visszatekinteni az elmúlt évszázadra, nosztalgikusnak tetsző hangzásokat létrehozva, valamint megszólítani a ma emberét – némiképpen meg-megvillantva filmes hangzásokat, s olykor, illetve groteszk humorú részeiben a könnyedkezűséget és sziporkázó Scherzo jelleget." (Mester Dávid)

Stokowski Bach remekművét öltözteti új köntösbe: Bach Chaconne-ja egy szólóhegedűbe zárt világmindenség, ezért évszázadokon keresztül nem hittük el, hogy szólódarab. Számos zeneszerző próbálta az elveszettnek hitt kíséretet megírni. Stokowski feldolgozása kiemelkedik a kísérletek sorából, mert monumentális zenekari hangszerelése a jelenkor embere számára érthetővé és átélhetővé teszi a bachi zene univerzumát.

Bruckner a késő romantikus zene legkonzervatívabb zeneszerzője, aki az európai zene meghatározó szerkesztésmódját, a klasszikus szonátaformát bővítette ki mind időben, mind zenei gondolkodásban.

2025. március 30. vasárnap
19:30 Müpa
A jövő hangjai

ORFF: CARMINA BURANA

Rácz Rita – szoprán
Szerekován János – tenor
Haja Zsolt – bariton
Vezényel: Hollerung Gábor

Idén ünnepli negyvenedik jubileumát az Énekel az ország kezdeményezés, mely 1986-ban, az akkori budapesti középiskolák összefogásával született. Bánhidi Brigitta, az Énekel az ország egyik lelkes tagja javaslatára Hollerung Gábor úgy gondolta, hogy valóban újra meg kell szólítani a középiskolás korosztályt, ezért életre hívta a Voices of Future – A jövő hangjai rendezvényt, ahol a fiatalok együtt élhetik át a közös éneklés örömét és erejét. Ahogy negyven évvel ezelőtt, most is Orff ikonikus művét, a Carmina Buranát tűzzük műsorra, remek közreműködők részvételével.

2025. április 4. péntek
19:00 Klauzál Ház
Budafoki hangversenyesték

BEL CANTO SYMPHONY

Rossini: A tolvaj szarka – nyitány
Bellini: Norma – nyitány
Donizetti: Don Pasquale – nyitány
Donizetti: Roberto Devereux – nyitány
****
Verdi: Nabucco – nyitány
Verdi: La Traviata – nyitány
Verdi: Luisa Miller – nyitány
Verdi: Aida – nyitány
Verdi: Giovanna d'Arco – nyitány

Vezényel: Matteo Castelli

Mai előadásunkon az olasz operairodalom méltán legnépszerűbb nyitányait játsszuk, megelevenítve azt a szenvedélyes dallamgazdagságot és azokat a drámai szembeállításokat, melyekért ezt a műfajt annyira szeretjük.

Az olasz opera már Monteverdi *Orfeo*ja - azaz az első opera - óta egy kisebb zenekari művet illesztett a cselekmény elé, aminek szimplán praktikus okai voltak. A zenei nyitány azt a célt szolgálta, hogy jelezze a publikum számára az előadás kezdetét: mindenki elfoglalhassa a helyét, szemre vételezze a többi vendéget, és felkészüljön az előadásra.

A zeneszerzők nem vették túl komolyan a nyitány intézményét, sokszor az utolsó pillanatra hagyták a megírását (Mozart pl. gyakran az előadás kezdete előtt órákban vetette papírra a nyitányt), így egyre gyakoribbá vált, hogy a komponisták az opera zenei témáiból "fércelték össze" a nyitány anyagát. Szerencsés esetben a szerzőnek a nyitánnyal sikerült ráhangolnia közönségét az elkövetkezendő zeneműre.

Rossini, Bellini és Donizetti zsenialitását mutatja, hogy szokatlan, briliáns zenei effektusokkal keltették fel az összegyűltek figyelmét, legyen az az arco battuto (a hangszer vonóval való ütögetése) vagy a pizzicato alkalmazása, esetleg a dinamika és a tempó fokozása.

Jellemzővé vált, hogy a nyitány az opera legnépszerűbb áriáit, dallamait idézi, illetve az opera cselekményéből egyfajta összefoglalót nyújt, akár egy mai trailer - előzetes.

2025. április 6. vasárnap
11:00 Zeneakadémia
Megérthető zene

BACH SZELLEME

Mendelssohn: Lobgesang

Miksch Adrienn – szoprán
Megyesi Schwartz Lúcia – mezzoszoprán
Szappanos Tibor – tenor
Budapesti Akadémiai Kórustársaság
(karigazgató: Balassa Ildikó)

Előad és vezényel: Hollerung Gábor

Úgy tartja a hiedelem, hogy Mendelssohn fedezte fel újra Bachot, és a Máté passió 1829-es előadásával ő indította el Bach új kultuszát. Ez valójában nem így történt. Bach mindig is jelen volt minden utána következő generáció életében, mint a zeneszerzők legnagyobbika. A Mendelssohn által megindított Bach-kultusz legfontosabb szándéka, hogy Bach műveit a korszak stílusában és a korszakra jellemző hangszerelésben adják elő. Ugyanakkor talán egyetlen zeneszerző művészetét sem határozta meg Bach olyan mértékben, mint Mendelssohnét: szinte minden művében visszaköszön kisebb-nagyobb mértékben a nagy előd szellemisége. A protestáns zene Bach utáni hagyományának Mendelssohn *Lobgesang*-ja az egyik legismertebb példája. A szerző által szimfóniaként aposztrofált alkotás valójában egy zenekari bevezetőből (I-III. tétel) és egy jelentős, oratorikus tételből áll (IV. Finale), melyet a könyvnyomtatás feltalálásának 400. évfordulója alkalmából írt, az egész alkotás pedig egy igazi „hommage à Bach".

2025. április 30. szerda
19:30 Zeneakadémia
Dohnányi bérlet

SZENVEDÉLY ÉS EROTIKA

Wagner: Liebesverbot – nyitány
Martucci: Notturno
Zippoli: Elevazione
Morricone: Misszió – Gábriel oboája
Gyöngyösi: Szerelem
Csajkovszkij: Hegedűverseny – 1. tétel
Albeniz: Legenda
De Falla: Tűztánc
Puccini: Manon Lescaut – Intermezzo
Ravel: Daphnis és Chloé – 2. szvit

Gazda Bence – hegedű
Vezényel és csellón közreműködik:
Bogányi Tibor

Mi a szenvedély? A szó eredete szinte minden európai nyelvben összefüggésben áll a szenvedés szóval. Legyen szó szenvedélyes szerelemről, szenvedélyes gyűlöletről, szenvedélyes érdeklődésről, szenvedélyes kutató szellemről, egy bizonyos: a szenvedély kényszerít, lelkesít, olykor valóban idegfeszítő szenvedést okoz. Ezt a mindent elsöprő, mindent felülíró érzést próbáljuk mai hangversenyünkön zenében megfogalmazni. Bemutatjuk a szenvedély arcait, legyen az lágyan lírai, romantikus, megrendítően fájdalmas, vérpezsdítő vagy akár magával ragadóan érzéki.

2025. május 8. csütörtök
19:00 Klauzál Ház
Budafok-Tétényi Tavaszi Művészeti Fesztivál

MAGYAR LÉLEK EURÓPÁBAN

Haydn, Beethoven, Brahms, Liszt, Delibes, Berlioz, Sarasate, Suppé, Monti művei

A Budafok-Tétényi Tavaszi Művészeti Fesztivál nyitóhangversenye egy igazi jutalomjáték azoknak, akik szeretik a magyar zenét. Mai estünken azt járjuk körül, hogy a külföldi zeneszerzők milyennek látják a magyar zenét és a magyar lelket. Egy biztos, nem fogja Önöket csalódás érni, hiszen egy dologban egyezik a komponisták véleménye: a magyar lélek temperamentumos, életvidám, helyenként duhaj, ugyanakkor szilaj és elegáns, a magamutogatási vágy pedig a virtuozitásban nyilvánul meg. A repertoár Haydntól a 20. századig ad betekintést ebbe a zenei világba, melyben hallhatnak csárdást, verbunkost, vérpezsdítő cigányzenét és temperamentumos tánczenét.

2025, május 11. vasárnap
11:00 és 19:30
ÉNEKEL AZ ORSZÁG

Petrovics: Lysistraté
Orff: Carmina burana

Rácz Rita – szoprán
Miksch Adrienn –szoprán
Horváth István – tenor
Haja Zsolt – bariton
Vezényel: Hollerung Gábor

Évről évre az ország minden tájáról, sőt határainkon túlról is több száz kórusénekes gyűlik össze, hogy több hónapos felkészülést és egy intenzív kórushétvégét követően a zeneirodalom legjelentősebb alkotásait szólaltassák meg Hollerung Gábor vezetésével. A kezdeményezést az éneklés iránti szenvedély vezérli, mely olyan fontos szerepet tölt be az amatőr kórusok

életében, hogy a rendezvény még a pandémia alatt is meg tudott valósulni. Idén negyven éves ez a kezdeményezés, az ünnepi alkalomból a már hagyományos Orff: *Carmina Burana* mellett Petrovics Emil: *Lysistrate* című vígoperáját adják elő a kórusok.

Az egyfelvonásos vígopera Arisztophanész műve nyomán íródott. Athénban játszódik, a peloponnészoszi háború idején. A nők esküt tesznek, hogy addig nem élnek házaséletet férjükkel, amíg azok be nem fejezik a háborúzást. A férfiak ettől persze nagyon szenvednek, verekedés tör ki, majd a nők elfoglalják a fellegvárat. Később már a nők is érzik a férfiak hiányát, férfiért imádkoznak. Végül megszületik a béke, s helyreáll a szerelem egysége is. Az opera a szerelem magasztalásával ér véget. A zene igen sokszínű: himnikus és szatirikus hangvétel, neoklasszikus, jazzes és musical jellegű részletek is találhatók benne.

Hangversenyünk második részében Carl Orff 1937-ben Frankfurtban bemutatott és máig töretlen népszerűségnek örvendő kantátáját adjuk elő. Izgalmas zenei barbarizmusával a Carmina burana Stravinsky nyomdokán haladva kalauzolja a hallgatót a Benediktbeuern kolostorában fellelt középkori német kódex carpe diem szellemiségű, hol moralizáló, hol gyengéd, hol tréfás, hol lírai, sokszor a trágárságig vaskos, egyenesen pajzán diákdalainak forgandó szerencsét és múló szerelmet hirdető világába.

2025. május 18. vasárnap
11:00 Zeneakadémia
Megérthető zene

A RÍTUS APOTEÓZISA

Stravinsky: Le sacre du printemps
(Tavaszi áldozat)

Előad és vezényel: Hollerung Gábor

Stravinsky műve a huszadik század műfaj-, stílus- és gondolkodásmód-teremtő alkotása. Bár Stravinsky későbbi életművében sokszor átlépte, sőt megtagadta e mű szellemiségét, a mai napig a *Sacre* az egyik leghatásosabb, legmeglepőbb és legsokszínűbb alkotás. Stravinsky valamennyi eszköze a klasszikus zenéből származik, csak ő egészen rafináltan bánik a harmóniákkal, a ritmussal, illetve a klasszikus zenében megszokott artikulációs mechanizmusokkal. S mindemellett a monumentális hangszerpark és az erős, magával ragadó, szinte rituális folklóros színezet együttes hatása garantáltan székbe szögezi a hallgatót.

Fotó: Vancsó Zoltán

2025. május 23. péntek
19:30 Müpa
ZenePlusz bérlet

FÖLDLEGENDÁK

Stravinsky: Le Sacre du Printemps
****
Földlegendák – táncjáték

Fitos Dezső Társulat
Rendező-koreográfus: Fitos Dezső a Népművészet Ifjú Mestere, Harangozó Gyula-díjas, Érdemes Művész és Kocsis Enikő Harangozó Gyula-díjas művész
Pálházi Bence Bandája
Budafoki Dohnányi Zenekar
Vezényel: Hollerung Gábor

Mai előadásunk középpontjában a folklór áll. Stravinsky Bartókhoz hasonlóan az első zeneszerzők egyike, aki a folklórt elementáris erővel építi be munkásságába. A *Sacre du printemps* (*Tavasz áldozat*) c. balettjét Gyagilev, az Orosz Balett igazgatója felkérésére készítette. Zeneművében – ahogy a mű alcíme is mutatja – az oroszországi pogány rítusokat idézi meg elementáris, szilaj zenei eszközökkel, szokatlan ritmikával.

Hangversenyünk második felében a Fitos Dezső Társulat és a BDZ közös produkcióját, a Földlegendák című táncjátékot tekinthetik meg, melyhez népzenei ihletésű magyar zeneműveket válogattunk Bartók, Szentpáli és Weiner kompozícióiból, amit Pálházi Bence Bandája eredeti népzenei anyagokkal egészít ki.

2025. május 30. péntek
19:00 Klauzál Ház
Budafoki hangversenyesték

ELŐDÖK NYOMDOKAIN

Bella Máté: About time
Richard Strauss: Oboaverseny
Brahms-Schönberg: g-moll zongoranégyes zenekari átirata

Farkas Ágnes – oboa
Vezényel: Thomas Kornél

Korunk komponistái gyakran merítenek ihletet korábbi zeneszerzők munkásságából. Mai hangversenyünkön három olyan művet mutatunk be, melyek tudatosan vagy tudattalanul idézik fel a nagy klasszikusok zenei stílusát.

Bella Máté műve a régi minták és a modern minimálzenei elemek izgalmas találkozása. A zenemű egyértelműen a barokk concerto grosso hagyományait követi, de modern, 20. századi köntösben, repetitív zenei elemekkel. A záró tétel (*Haláltánc*) hallatán talán Vivaldi *Négy évszak*ának nyári vihara juthat eszünkbe, de a haláltánc hangulatát a Dies irae dallamának vészjósló témája alapozza meg.

Richard Strauss oboaversenye a szerző késői műve. Kijelentette, hogy a *Capriccio* után írt műveit csak „ujjgyakorlatnak" tekinti. Nos, egy ilyen csuklógyakorlat az *Oboaverseny* is, kis apparátusra, áttetsző hangszereléssel, melyben Mozartot idézi mind dallamosságában, mind játékosságában.

Brahms zongoranégyese a kamarazene-irodalom egyik gyöngyszeme. Nekünk, magyaroknak különösen kedves a fantasztikusan sodró erejű *Rondo alla Zingarese* című zárótételével, amely az akkor magyarosnak hitt cigányzene stílusában íródott. A művet mind zenei, mind érzelmi dimenziói a szimfóniák sorába emelik. Talán ezt érezte Schönberg is, amikor zenekari átiratot készített. Tréfásan meg is jegyezte, hogy az átirattal valójában Brahms ötödik szimfóniáját alkotta meg.

BDZ-tagok

Ügyvezető, zeneigazgató
Hollerung Gábor

Karmester
Werner Gábor

Első vendégkarmester
Guido Mancusi

Rezidens zeneszerző
Gyöngyösi Levente

Zongorista, zeneszerző, korrepetitor
Szüts Apor

Első hegedű
Berán Gábor – *koncertmester*
Gazda Bence – *koncertmester*
Balogh Barbara
Baranyai Gábor
Nagy Szilvia
Nádasdi Szilvia
Pánczél Tamás
Remenyik Gabriella
Sass Magdolna
Sawada Aya
Szilágyiné Kirkósa Ágnes
Szilágyi Péter
Szilágyi-Gárdián Rita
Varga Nikolett
Véghelyi Márk

Második hegedű
Bánhegyi Tünde – *szólamvezető*
Kalla-Tóta Hajnalka – *szólamvezető*
Bajmóczi Tünde
dr. Borbély-Puskás Marica
Fábiánné Fellegi Anna
Füzesséry Attila
Gáblik Judit
Horváth Anita
H. Kovács Emese
Kaizler-Nagy Sára Alexandra
Lajhó Barbara
Mikolay Zsófia
Mohácsy Orsolya

Brácsa
Kusz Viktória – *szólamvezető*
dr. Csonka Emil – *szólamvezető*
Amirás Kinga
Bakay Viktória
Dráfi Kálmán
Hundt Boglárka
Konrád Barnabás
Markó János
Megyes Krisztina
Tuza Boglárka

Cselló
Helecz Dániel – *szólamvezető*
Kószás Ágnes – *szólamvezető*
Balázs István
Garami Eszter
Mohai-Slodkowska Kamila
Nagy Veronika
Simkó-Várnagy Mihály
Szabó Anna
Szontagh Márton
Török Beáta

Nagybőgő
Budai Krisztián – *szólamvezető*
Lázár Gyula – *szólamvezető*
Baranyi Roland
Bartányi Réka
Botár Bence
Gyetvai Gábor
Vaskó Richárd

Fuvola
Bene Hajnalka – *szólamvezető*
Kanyó Dávid
Márfi Eszter
Réman Zsófia

Oboa
Kőházi Edit – *szólamvezető*
Czápos Benedek
Rajnai Marianna
Villányi Péter

Klarinét
dr. Szepesi Bence – *szólamvezető*
Ablonczy Keve
Horváth Marcell
Sándor Balázs

Fagott
Bazsinka Ivett Éva – *szólamvezető*
Keszera Éva
Korda Nikoletta
Kotroczó Szabolcs

Kürt
Borbély Balázs – *szólamvezető*
Benyus Péter
Börzsönyi Máté
Chlebovics András
Flammer István
Képíró Bálint
Mészáros Bence
Südi Bálint

Trombita
Csatos Ferenc – *szólamvezető*
Monoki Attila
Nagy Antal
Nambara Nozomi

Harsona
Sütő András – *szólamvezető*
Gáspár Olivér
Pálinkás Péter
Hegyi Gábor

Tuba
Kovács Péter

Hárfa
Roskó Bernadett

Ütő
Nagy Zsolt – *szólamvezető*
Kovács Hajnalka
Kovács Péter Zoltán
Tóth Péter
Vörös Gergő

Alapító igazgató, tanácsadó
Nemes László

Művészeti titkárság
Ortutay Réka – *cégvezető*
Dulay Krisztina – *művészeti titkár*
Galambos Evelin – irodavezető
Kalán Erika – *közönségkapcsolati menedzser*
Kiss Barbara – *kommunikációs vezető*
Kurta Klaudia – *kottatáros*
Ortutay Romola – *produkciós menedzser*
Pásztor Viktor – *berendező*
Turcsányi Ildikó – *produkciós menedzser*
Üveges Tibor – *gondnok*
Varga Ágnes – *produkciós menedzser*

Gazdasági iroda
Szatur Márta – *gazdasági vezető*
Ódor Lajos – *intendáns*
Behofsits Zsuzsa – *gazdasági ügyintéző*
Mácsainé Blahó Franciska – *pénztáros*

müpa Budapest

20 ÉV, EZERNYI FELEJTHETETLEN PILLANAT

MÜPA 20

GENERÁCIÓK ÜNNEPE

MÁRCIUS 15–16.

9 MŰFAJ, 20 PROGRAM, TÖBB MINT 1000 PERC SZÓRAKOZÁS

Stratégiai partnereink: mastercard LEXUS

A Müpa támogatója a Kulturális és Innovációs Minisztérium

KULTURÁLIS ÉS INNOVÁCIÓS MINISZTÉRIUM

mupa.hu

BUDAFOKI DOHNÁNYI ZENEKAR

BÉRLETAKCIÓ 2025-2026

A Budafoki Dohnányi Zenekar bérletei a 2025/2026-os évadra

Dohnányi bérlet – Zeneakadémia

hangversenytermi koncertek a legjobb előadókkal

Megérthető zene – Zeneakadémia

ahol a zene mellé magyarázatokkal is szolgál Hollerung Gábor

Zeneplusz bérlet – Müpa

ahol a színpadon nemcsak a zenéé a főszerep

Budafoki hangversenyesték – Klauzál Ház

ahol névadó kerületünk közönségének helybe visszük a zenét

Bérletmegújítás: 2025. március 17-30.
Új bérletek vásárlása kedvezményes áron: 2025. március 31. – április 13.
Új bérletek vásárlása teljes áron: 2025. április 14. – augusztus 1.

A bérletek részletes műsora és árak a bdz.hu oldalon!

Szeretettel hívjuk és várjuk Önöket a Budafoki Dohnányi Zenekar koncertjeire!

Kulturális és Innovációs Minisztérium

ÉLET - ÖRÖM - ZENE

Nemzeti Kulturális Támogatáskezelő

BudafokiDohnanyiZenekar | bdz_budapest | bdzene | Budafoki Dohnányi Zenekar